

VADLĪNIJAS TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IZSKATĪŠANAI VALSTS PĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Valsts kanceleja

2020. gada 4. februāris

Saturs

1	Vispārīgie principi	5
2	Trauksmes celšanas mehānismi	6
3	Vēršanās kompetentajā institūcijā	6
4	Atbildīgās personas trauksmes celšanas jomā	7
	Apsvērumi atbildīgo personu loka un skaita noteikšanā	7
	Atbildīgo personu uzdevumi	7
	Atbildīgie par trauksmes cēlēju ziņojumu izvērtēšanu pēc būtības	8
	Kontaktpersonas trauksmes celšanas jautājumos	8
5	Trauksmes cēlēju kontaktpunkts	9
6	Iesniedzēji un ziņošanas kanāli	10
	Trauksmes cēlēja ziņojumu iesniedzēji un pārsūtītāji	10
	Trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas kanāli kompetentajā institūcijā	10
7	Reģistrācija un sākotnējā apstrāde	13
	Reģistrācija	13
	Rīcība, ja saņemts trauksmes cēlēja ziņojums bez paraksta	14
	Iesnieguma pārreģistrēšana par trauksmes cēlēja ziņojumu	14
8	Atbilstība trauksmes celšanas pazīmēm	15
	Kontroljautājumi atbilstības trauksmes celšanas pazīmēm izvērtēšanai	16
	Ieteikumi izvērtējuma norisei	19
9	Rīcība, ja sniegtā informācija neatbilst trauksmes celšanai	19
10	Sazināšanās neprecizitāšu novēršanai vai papildu informācijas gūšanai	20
11	Atbilde par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu	21
12	Pseidonimizācija	21
13	Trauksmes cēlēja ziņojums – ierobežotas pieejamības informācija	24
14	Pārsūtīšana citai institūcijai	25
15	Izskatīšana pēc būtības	26
16	Trauksmes cēlēja informēšana par ziņojuma izskatīšanas gaitu	28
17	Sabiedrības informēšana par atklātajiem pārkāpumiem	28
18	Dati trauksmes celšanas jomā	29
	Dati par trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanu	29
	Dati par trauksmes cēlēju aizsardzību	30
19	Trauksmes cēlēja identitātes aizsardzība	31
20	Iekšējā trauksmes celšanas sistēma (darbinieku ziņojumi)	32
	Ieteikumi darbinieku informēšanai par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu:	33
	Pielikumi	34

Trauksmes celšanas likums (turpmāk – likums) ir tiesiskais regulējums, kas izstrādāts, lai veicinātu trauksmes celšanu un nodrošinātu pienācīgu trauksmes cēlēju aizsardzību.

Trauksmes celšana ir veids, kā, iesaistoties sabiedrības pārstāvjiem, laikus pamanīt un novērst pārkāpumus dažādu institūciju atbildības jomās, kā arī radīt priekšnoteikumus personu saukšanai pie atbildības par pārkāpumiem.

Trauksmes cēlji ziņo par pārkāpumiem, kuri ir saistīti ar iespējamu sabiedrībai svarīgu interešu aizskārumu.

Trauksmes cēlētā sniedz informāciju, ko guvis savā darba vidē, pildot darba (amata) pienākumus vai būdams citādā darba saistībā ar uzņēmumu vai institūciju, kurā noticis pārkāpums.

Tādējādi trauksmes cēlētā, informējot par konkrētiem faktiem un iesaistītām personām, var sniegt nozīmīgu ieguldījumu to pārkāpumu atklāšanā un novēršanā, kas rada draudus sabiedrības interesēm, jo spēj profesionāli novērtēt situāciju un, novērojot neatbilstošu rīcību, izprast apdraudējumu, ko tā rada vai var radīt.

Trauksmes celšanas likumi pēdējos gados ir pieņemti arī citās Eiropas valstīs, piemēram, Īrijā, Itālijā, Slovākijā, Nīderlandē, Francijā, Lietuvā, Zviedrijā.

Eiropas Savienības Trauksmes cēlēju direktīvā noteikti minimālie standarti ziņošanai un trauksmes cēlēju aizsardzībai. Direktīvā noteiktās prasības līdz 2021. gada 17. decembrim jāpārņem dalībvalstīm. Direktīvā ir teikts:

“Aizsardzība pret represijām kā vārda brīvības un plašsaziņas līdzekļu brīvības un plurālisma garantēšanas līdzeklis būtu jānodrošina gan personām, kuras ziņo par darbībām vai bezdarbību organizācijas līmenī (“iekšējā ziņošana”) vai ārējai iestādei (“ārējā ziņošana”), gan personām, kuras šādu informāciju dara pieejamu publiskā telpā, piemēram, tieši publiski ar tiešsaistes platformu vai sociālo tīklu starpniecību, vai plašsaziņas līdzekļiem, vēlētajām amatpersonām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, arodbiedrībām vai profesionālajām un uzņēmējdarbības organizācijām.”¹

Celt trauksmi var ikviens, labā ticībā informējot institūcijas par savā darba vidē novērotu iespējamu pārkāpumu, kas skar sabiedrības intereses, rada draudus cilvēka veselībai vai dzīvībai. Zolitūdes traģēdijas parlamentārās izmeklēšanas komisijas gala ziņojumā uzsvērts, ka sabiedrības un indivīdu turpmākai drošībai ir svarīgi, lai ikviens, kurš pamanījis nākotnē iespējamu būtisku sabiedrības interešu apdraudējumu, par to informē atbildīgās iestādes un amatpersonas.²

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem (Trauksmes cēlēju direktīva). Skatīt: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TX/T/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.305.01.0017.01.LAV&toc=OJ.L:2019:305:TOC

² Zolitūdes traģēdijas parlamentārās izmeklēšanas komisijas gala ziņojums. 2015. Skatīt: http://zolitude.saeima.lv/attachments/499_ZPIKGZ05.10.2015.zt3.pdf

Šīs vadlīnijas ir izstrādātas, pamatojoties uz likuma 8. panta otrās daļas 5. punktu, lai:

- veicinātu vienotu izpratni un pieeju likuma piemērošanā;
- veidotu skaidru, efektīvu un drošu trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas, aprites un izskatīšanas kārtību valsts pārvaldes institūcijās, nodrošinot trauksmes cēlēju aizsardzību;
- sniegtu ieteikumus iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidei valsts pārvaldes institūcijās³;
- sniegtu ieteikumus rīcībai, ja trauksmes cēlēja ziņojums jāpārsūta citai institūcijai vai tas kopīgi jāizskata vairākām institūcijām.

³ Valsts kanceleja izstrādājusi arī "Labās prakses vadlīnijas iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidei", kas attieksies uz privāto sektoru. Tādējādi publisko sektoru skarošie jautājumi gan attiecībā uz ārējo, gan iekšējo ziņošanu būs iekļauti vienās (šajās) vadlīnijās.

1 VISPĀRĪGIE PRINCIPI

Trauksmes celšanas mehānismu veido, balstoties uz šādiem principiem:

- efektivitāte;
- atbildīga un rūpīga attieksme;
- savstarpējais godprātīgums;
- sadarbība.

Šī mehānisma centrā ir trauksmes cēlētājs un viņa sniegtā ziņojuma aprites drošums, rūpīga un pienācīga izvērtēšana. Trauksmes celšanas sistēmu veido, saprātīgi izmantojot administratīvos resursus.

Trauksmi publiskajā vai privātajā sektorā var celt ikviens, informējot par savā darba vidē novērotu iespējamu pārkāpumu, kas skar sabiedrības intereses.

Citos gadījumos, piemēram, ja iespējamais pārkāpums skar tikai konkrēto iesniedzēju vai tas nav saistīts ar viņa darba pienākumiem, sniegtā informācija nav uzskatāma par trauksmes cēlēja ziņojumu Trauksmes celšanas likuma izpratnē.

Par to, vai sniegtā informācija uzskatāma par trauksmes cēlēja ziņojumu, iesniedzēju informē likumā noteiktajā kārtībā.

Likumā nav paredzēts, ka trauksmes cēlēja ziņojumu var iesniegt anonīmi. Trauksmes cēlētājam ziņojumā norāda vārdu, uzvārdu, adresi, kā arī, ja nepieciešams, citu kontaktinformāciju, kas palīdz ar viņu sazināties un vajadzības gadījumā ļauj valstij viņu aizsargāt.

Saņemot, izskatot un apstrādājot trauksmes cēlēja ziņojumu, jāņem vērā, ka minētās darbības saistītas ar fizisko personu datu apstrādi – gan paša trauksmes cēlēja, gan viņa ziņojumā minēto personu. Tādēļ izvērtējama nepieciešamība pārskatīt un papildināt iestādes personas datu aizsardzības politiku vai citu iekšējo procedūru. Trauksmes cēlēja ziņojums kopš tā iesniegšanas brīža ir ierobežotas pieejamības informācija, uz kuru attiecas Informācijas atklātības likumā noteiktās aizsardzības prasības. Papildu prasība ir personas datu pseidonimizēšana, kas jāveic, ja saņemts trauksmes cēlēja ziņojums.

Trauksmes celšanas sistēmas izveidē ņem vērā iespējamās negodprātīgas rīcības, informācijas noplūšanas un interešu konflikta riskus.

2 TRAUKSMES CELŠANAS MEHĀNISMI

Trauksmes cēlējam ir pieejami dažādi ziņošanas veidi, lai viņš varētu izvēlēties sev piemērotāko. Tiek uzskatīts, ka vairāku ziņošanas veidu pieejamība veicinās trauksmes celšanu un pārkāpumu novēršanu.

Likumā paredzēti šādi trauksmes celšanas mehānismi (likuma 4. panta pirmā daļa):

- iekšējā trauksmes celšanas sistēma;
- vēršanās kompetentajā institūcijā (ārējā ziņošana);
- ziņojuma iesniegšana ar trauksmes cēlēju kontaktpunkta – Valsts kancelejas (turpmāk – Trauksmes cēlēju kontaktpunkts) –, biedrības vai nodibinājuma starpniecību.

Likumā ir arī paredzēta iespēja noteiktos gadījumos informāciju sniegt publiski, piemēram, ja ziņojums iesniegts kompetentajā institūcijā, taču pārkāpums netiek novērsts (likuma 4. panta otrā daļa).

Ziņošana darbavietā (iekšējā ziņošana) un vēršanās kompetentajā institūcijā (ārējā ziņošana) ir divi efektīvākie veidi, kā celt trauksmi, jo šādā gadījumā ziņojums uzreiz nonāk tur, kur uz to var operatīvi reaģēt un pārkāpumu novērst iespējami īsā laikā. Savukārt ziņošana, izmantojot starpniecību, un informācijas publiskošana reaģēšanas laiku var pagarināt.

3 VĒRŠANĀS KOMPETENTAJĀ INSTITŪCIJĀ

Kompetentās institūcijas definīcija sniegta likuma 1. panta pirmās daļas 2. punktā. Vadlīnijās arī termins “institūcija” tiek lietots termina “kompetentā institūcija” izpratnē.

Likumā sniegtā definīcija nosaka, ka kompetentā institūcija var būt ikviena publiskās personas institūcija. Vērsties kompetentajā institūcijā nozīmē iesniegt ziņojumu institūcijā, kura saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kompetenci ir pilnībā vai daļēji atbildīga par tā jautājuma risināšanu, par kuru tiek celta trauksme (līdzīgi kā Iesniegumu likumā sniegts vispārējs ietvars, nosakot, kam saskaņā ar likumu iesniedzams iesniegums).

Lai atvieglotu kompetentās institūcijas noteikšanu, likumā sniegts indikatīvs institūciju iedalījums trijās grupās:

- hierarhiski augstākā iestāde, amatpersona vai lēmēj institūcija;
- nozares vadošā iestāde (institūcija) vai institūcija, kas īsteno uzraudzību vai kontroli jautājumā, par kuru ziņo trauksmes cēlējs;
- izmeklēšanas iestāde vai prokuratūra, vai likumā noteiktā institūcija atbilstoši kompetencei, ja iespējama pārkāpums ir likumpārkāpums, tostarp noziedzīgs nodarījums, kura izmeklēšana ir konkrētās institūcijas īpašā kompetencē.

Jāņem vērā, ka efektīvai pārkāpuma novēršanai kompetentajai institūcijai nepieciešama kompetence plašā nozīmē – gan vispārīga atbildība par attiecīgo jautājumu, gan atbilstošas pilnvaras un kapacitāte veikt ziņojumā minētās informācijas izvērtēšanu, konstatēt pārkāpumu un reaģēt uz to, piemēram, piemērot atbildību.

Jāņem vērā, ka kopumā Latvijā ir vairāk nekā 3000 publisko personu un to iestāžu. To pilns saraksts atvērto datu veidā ir pieejams Uzņēmumu reģistra tīmekļvietnē.⁴

Valsts kancelejas tīmekļvietnē trauksmes cēlējiem pieejams informatīvs publiskās pārvaldes kompetento institūciju saraksts:

<https://www.trauksmescelejs.lv/kur-celt-trauksmi>.

Sarakstā iekļautas ministrijas un to padotībā esošās iestādes, neatkarīgās un patstāvīgās iestādes, kontroles un uzraudzības iestādes, tiesībsargsardzības iestādes, kā arī iespēju robežās – pašvaldības un to iestādes. Sarakstā norādīta katras institūcijas kompetences joma, kontaktpersona(-as) trauksmes celšanas jautājumos, kā arī informācija, kā šajā institūcijā celt trauksmi. Informācija tiek pastāvīgi aktualizēta.

Konsultācijas par kompetentajām institūcijām atbilstoši likuma 8. panta otrajai daļai var saņemt arī Trauksmes cēlēju kontaktpunktā.

4 ATBILDĪGĀS PERSONAS TRAUKSMES CELŠANAS JOMĀ

Kompetentā institūcija nosaka atbildīgās personas trauksmes celšanas jomā (turpmāk – atbildīgās personas), tostarp institūcijas kontaktpersonas trauksmes celšanas jomā.

Jautājumus, kas saistīti ar atbildīgo personu norīkošanu un viņu pienākumu noteikšanu, ieteicams noformēt rakstveidā, piemēram, iekšējās kārtības noteikumos vai citā iekšējā normatīvajā aktā vai attiecīgos pienākumus ietvert amata aprakstā.

Apsvērumi atbildīgo personu loka un skaita noteikšanā

- iespējami mazs personu loks iegūst informāciju par iesniedzēju (trauksmes cēlēju);
- iesniedzēja (trauksmes cēlēja) identitātes aizsardzība;
- procesa nepārtrauktības nodrošināšana (nodrošinot atbildīgo personu aizvietojamību);
- “četrus acu” princips, interešu konflikta nepieļaujamība;
- personu godprātīgums, nepieļaujot varbūtību, ka trauksmes cēlēja ziņojums netiek izskatīts vai pienācīgi aizsargāts.

Atbildīgo personu uzdevumi

Atbildīgās personas trauksmes celšanas jomā veic šādus uzdevumus:

- saņemt un reģistrēt trauksmes cēlēju ziņojumus;
- palīdz noformēt mutiski saņemtu trauksmes cēlēja ziņojumu un reģistrēt to;
- izvērtēt iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, nosakot tā pirmšķietamu atbilstību vai neatbilstību trauksmes celšanas pazīmēm;

⁴ <https://www.ur.gov.lv/lv/specializeta-informacija/atvertie-dati/>

- sniedz atbildi iesniedzējam par iesnieguma atbilstību vai neatbilstību trauksmes celšanas pazīmēm, ja tas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, kā arī informē iesniedzēju par šāda iesnieguma tālāko virzību – atzīt to par trauksmes cēlēja ziņojumu vai pārsūtīt citai institūcijai atbilstoši kompetencei (šādas vēstules viena persona sagatavo un nosūta, cita paraksta, ievērojot “četrus acu” principu);
- divu mēnešu laikā informē trauksmes cēlēju par trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas gaitu;
- pseidonimizē trauksmes cēlēja ziņojumā norādītos personas datus;
- ja nepieciešams, veic cita veida saziņu ar trauksmes cēlēju;
- konsultē par trauksmes celšanas iespējām šajā institūcijā, kā arī citiem ar trauksmes cēlēju ziņojumiem saistītiem jautājumiem;
- veic informācijas apmaiņu ar citu institūciju trauksmes celšanas kontaktpersonām un Trauksmes cēlēju kontaktpunktu, tostarp:
 - pārsūta saņemtos iesniegumus un ziņojumus citām institūcijām atbilstoši to kompetencei;
 - sniedz Trauksmes cēlēju kontaktpunktam atgriezenisko saiti par tā pārsūtītā ziņojuma virzību (nosūta īsu informāciju uz trauksme@mk.gov.lv; norāda numuru, atzīts/neatzīts, izskatīšanas gaita/rezultāts);
 - ja nepieciešams, sniedz atgriezenisko saiti citiem ziņojumu pārsūtītājiem;
- veic citus uzdevumus.

Atbildīgās personas uzdevumus un pienākumus var veikt, piemēram, lietvedis, jurists, personāla speciālists, auditors, pārbaūžu veikšanā vai lietu izskatīšanā iesaistītās personas vai citas personas.

Atbildīgie par trauksmes cēlēju ziņojumu izvērtēšanu pēc būtības

Atbildīgās personas, kuras pēc būtības izvērtē trauksmes cēlēja ziņojumā norādīto informāciju (veic pārbaudi, piemēro atbildību vai citā veidā reaģē uz norādītajām ziņām), institūcija nosaka pēc saviem ieskatiem.

Šajā jautājumā var būt dažādas pieejas. Var būt pastāvīgi noteiktas atbildīgās personas, kas izvērtētu visus trauksmes cēlēju ziņojumus šīs institūcijas kompetencē noteiktajā jomā. Šādā gadījumā šis var būt viens no atbildīgo personu trauksmes celšanas jomā uzdevumiem (skatīt iepriekšējo sadaļu). Cita pieeja ir norīkot atbildīgās personas katrā konkrētajā gadījumā atsevišķi atkarībā no ziņojuma satura, jomas un pārkāpuma rakstura (piemēram, norīko ar rezolūciju).

Kontaktpersonas trauksmes celšanas jautājumos

Institūcija no atbildīgo personu vidus norīko vienu vai vairākas **kontaktpersonas trauksmes celšanas jautājumos** (turpmāk – kontaktpersona) un nosaka viņu kompetenci.

SVARĪGI.

Drošai un operatīvai savstarpējai saziņai kompetentās institūcijas nodrošina nepārtrauktu kontaktpersonu pieejamību institūcijas darba laikā (prombūtnes laikā norādot aizvietotāju) un no iestādes oficiālās e-pasta adreses izdala atsevišķu īpašu institūcijas e-pasta adresi, kas tiek pastāvīgi administrēta

Informāciju par kontaktpersonām Trauksmes cēlēju kontaktpunkts (Valsts kanceleja) apkopo, publisko un aktualizē trauksmes cēļiem paredzētajā tīmekļvietnē (www.trauksmescelejs.lv) (likuma 8. panta otrās daļas 1. punkts).

Lai īstenotu šo likuma prasību, ikviena kompetentā institūcija sniedz Trauksmes cēlēju kontaktpunktam informāciju par norīkotajām kontaktpersonām un seko šīs informācijas aktualitātei. Minēto informāciju laikus rakstiski nosūta uz e-pastu trauksme@mk.gov.lv.

5 TRAUKSMES CĒLĒJU KONTAKTPUNKTS

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts Valsts kancelejā ir izveidots saskaņā ar likumu. Likuma 8. pantā ir noteikti trauksmes cēlēju kontaktpunkta pienākumi.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts ir viens no trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas mehānismiem (likuma 4. panta pirmās daļas 3. punkts).

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts, saņemot iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, 10 dienu laikā izvērtē to, nosakot, kuras institūcijas kompetencē tas ir, un pārsūta ziņojumu attiecīgajai institūcijai.

SVARĪGI.

To, vai no Trauksmes cēlēju kontaktpunkta saņemtais (tā pārsūtītais) ziņojums ir atzīstams par trauksmes cēlēja ziņojumu vai nav, lemj kompetentā institūcija. Trauksmes cēlēja personas datu pseidonimizāciju veic kompetentā institūcija. Ja iesniedzējs ziņojumu nav parakstījis, kompetentā institūcija sazinās ar viņu un pirms jautājuma izlemšanas par personas atzīšanu par trauksmes cēlēju lūdz parakstīt ziņojumu

Ja saņemtais iesniegums nepārprotami neatbilst likumā noteiktajām prasībām (piemēram, to iesniegusi juridiska persona, tam nav saistības ar darbu u. tml.), Trauksmes cēlēju kontaktpunkts par to informē iesniedzēju, norādot pamatojumu.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts var šādu iesniegumu, ja tajā minētā problēma skar sabiedrības intereses, nosūtīt tai valsts vai pašvaldības institūcijai, kura spēj reaģēt uz norādītajām ziņām. Trauksmes cēlēju kontaktpunkts, pārsūtot šādu iesniegumu, norāda, ka tas tika iesniegts kā trauksmes cēlēja ziņojums.

Šādu iesniegumu var nodot atbildīgajai amatpersonai vai institūcijai zināšanai vai rīcībai vai izmantot kā papildu informāciju esošā, saturiski līdzīgā lietā u. tml.

Citi trauksmes cēlēju kontaktpunkta pienākumi, kas skar kompetentās institūcijas:

- sniegt metodisku atbalstu trauksmes celšanas jomā, tostarp izstrādāt un aktualizēt vadlīnijas;
- apkopot datus par trauksmes celšanu un sagatavot gada pārskatus;
- sniegt konsultācijas personām, kas vēlas celt trauksmi, un palīdzēt viņām noteikt atbilstošo kompetento institūciju (tostarp tīmekļvietnē www.trauksmescelejs.lv);
- sniegt konsultācijas, ja trauksmes celšanas dēļ trauksmes cēlējam radušies sarežģījumi.

6 IESNIEDZĒJI UN ZIŅOŠANAS KANĀLI

Trauksmes cēlēja ziņojumu iesniedzēji un pārsūtītāji var būt:

- institūcijā nodarbinātais, kas izmanto iekšējo trauksmes celšanas sistēmu;
- citā institūcijā nodarbinātais (piemēram, padotībā esošajā iestādē nodarbinātais vēršas hierarhiski augstākajā iestādē);
- persona, kas ceļ trauksmi par notiekošo savā darba vidē, vēršoties attiecīgajā institūcijā atbilstoši tās kompetencei (par darba drošību savā uzņēmumā vēršas Valsts darba inspekcijā, par veselības aprūpi – Veselības inspekcijā, par korupciju – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā u. tml.);⁵
- Trauksmes cēlēju kontaktpunkts;
- biedrība vai nodibinājums (arodbiedrība, “Sabiedrība par atklātību – Delna” u. c.);
- institūcija, ja tā pamatoti uzskata, ka tai adresētais iesniegums ir piekritīgs attiecīgajai kompetentajai institūcijai.

Biedrība vai nodibinājums līdzīgi kā Trauksmes cēlēju kontaktpunkts trauksmes cēlēja ziņojuma iesniegšanā darbojas kā starpnieks, piemēram, ar pavadvēstuli pārsūtot biedrībā saņemto ziņojumu. Ja ziņojumu pārsūta biedrība vai nodibinājums, par trauksmes cēlēju joprojām uzskata attiecīgo fizisko personu, nevis biedrību vai nodibinājumu. Biedrība vai nodibinājums var sniegt atbalstu biedrības vai nodibinājuma biedram, kurš pēc ziņojuma iesniegšanas ir vērsies biedrībā vai nodibinājumā pēc atbalsta.

Trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas kanāli kompetentajā institūcijā:

- īpaša elektroniskā (e-pasta) adrese;
- www.trauksmescelejs.lv tiešsaistē iesniegtie ziņojumi⁶;
- pasts;
- institūcijas telpās izvietota pastkaste vai iesniegums klātienē (mutiska ziņojuma pieņemšana);
- vispārējie saziņas kanāli ar iestādi.

⁵ Iesniedzējas var būt arī vairākas fiziskās personas. Skatīt 8. nodaļu Trauksmes celšanas pazīmju izvērtēšana. Trauksmes cēlēja ziņojumu iesniegusi fiziskā persona. 19. lpp.

⁶ <https://www.trauksmescelejs.lv/iesniegt-trauksmes-celsanas-zinojumu> (Iesniegt ziņojumu elektroniski)

ĪPAŠA ELEKTRONISKĀ (E-PASTA) ADRESE

Ieteicamais kanāls ziņojumu sūtīšanai ir kompetentās institūcijas īpaši trauksmes cēlēju ziņojumiem izveidota elektroniskā adrese (pēc parauga – trauksme@institutija.gov.lv) vai cita ar līdzīgu mērķi institūcijā izveidotā adrese.

Svarīgi, ka īpaši trauksmes cēlēju ziņojumiem izveidotajai e-pasta adresei var piekļūt tikai ierobežots personu loks (atbildīgās personas).

Šī risinājuma ieguvums ir iespēja uzreiz fiziski nodalīt trauksmes cēlēju ziņojumus no citiem iesniegtajiem dokumentiem, un tas nodrošina ērtu un pārskatāmu to aprītes izsekojamību.

TIEŠSAISTES ZIŅOJUMI NO TĪMEKĻVIETNES WWW.TRAUKSMESCELEJS.LV

Valsts kancelejas tīmekļvietnē www.trauksmescelejs.lv tiešsaistes formā aizpildītie ziņojumi institūcijā būs atpazīstami pēc sūtītāja – Valsts kanceleja – un papildu norādes par trauksmes celšanu. Tie no sistēmas tiek pārsūtīti uz kompetentās institūcijas norādīto e-pasta adresi.

Šādi saņemtu ziņojumu iesniedzējam lūdz parakstīt, ja vien tas jau nav parakstīts ar drošu elektronisko parakstu.⁷

PASTS UN ZIŅOJUMA IESNIEGŠANA KLĀTIENĒ

Iesniedzējs var aizpildītu trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapu vai brīvā formā rakstītu trauksmes cēlēja ziņojumu:

- nosūtīt pa pastu uz institūcijas pasta adresi;
- iesniegt atbildīgajām personām klātienē, ierodoties institūcijā;
- ievietot pastkastē, kas izvietota institūcijas telpās.

MUTISKA ZIŅOJUMA PIENĒMŠANA

Trauksmes cēlēja ziņojumu var sniegt arī mutiski (Iesniegumu likuma 3. panta trešā daļa).

Kompetentā institūcija un Trauksmes cēlēju kontaktpunkts izstrādā mutiska ziņojuma pieņemšanas procedūru, piemēram, nosakot to kādā iekšējā dokumentā – pārvaldības kārtībā vai citā piemērotā dokumentā (Iesniegumu likuma 3. panta piektā daļa).

Ieteikums ir mutisku ziņojumu pieņemt klātienē. Sākotnēji to var pārrunāt, tad aicināt personu fiksēt stāstīto rakstiski un lūgt aizpildīt veidlapu un to parakstīt.

Ja ir šaubas par personas identitāti, var lūgt uzrādīt personu apliecinošu dokumentu.⁸

VISPĀRĒJIE SAZIŅAS KANĀLI AR INSTITŪCIJU

Trauksmes cēlēji ziņojumu var iesniegt, izmantojot arī tādus vispārējos iestādes saziņas kanālus kā oficiālā elektroniskā adrese jeb e-adrese, oficiālā e-pasta adrese vai e-pakalpojums “Iesniegums iestādei” portālā www.latvija.lv.⁹

⁷ Valsts kancelejā ir iecere 2020. gadā papildināt ziņojuma iesniegšanu tiešsaistē www.trauksmescelejs.lv ar iespēju veikt autentifikāciju, izmantojot www.latvija.lv. Šādā gadījumā nebūs jāsaņem ievērojams, lai lūgtu parakstīt ziņojumu.

⁸ Saskaņā ar Personu apliecinošu dokumentu likuma 4. panta pirmo daļu par tādu atzīstama personas apliecība un pase (no 2021. gada 1. janvāra kā obligāts personu apliecinošs dokuments būs personas apliecība).

⁹ Iesniegumu likuma 2. panta trešā daļa paredz, ka iesniegumi www.latvija.lv var būt neparakstīti.

E-adrese¹⁰ ir ikvienai publiskas personas institūcijai. Iedzīvotāji savu e-adresi var aktivizēt portālā www.latvija.lv. E-adresei ir vairākas priekšrocības. Tā ir izveidota drošai saziņai ar valsti, tai ir garantēta piegāde un personas datu aizsardzība un tajā ir iestrādāta personas identifikācija.

Aicinot trauksmes cēlēju sūtīt ziņojumu uz e-adresi vai oficiālo iestādes e-pastu, lūdz norādīt, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, lai to nekavējoties varētu norobežot no pārējās e-adresē vai e-pastā saņemtās korespondences.

E-adresē saņemtie un, izmantojot e-pakalpojumu "Iesniegums iestādei", portālā www.latvija.lv iesniegtie trauksmes cēlēju ziņojumi var būt bez elektroniskā paraksta, ņemot vērā to, ka portālā Latvija.lv, kur arī tiek nodrošināta e-adreses darbība, tiek veikta autentifikācija un attiecīgi – personas identifikācija.

INFORMĀCIJA PAR TRAUKSMES CĒĻANAS IESPĒJĀM INSTITŪCIJĀ

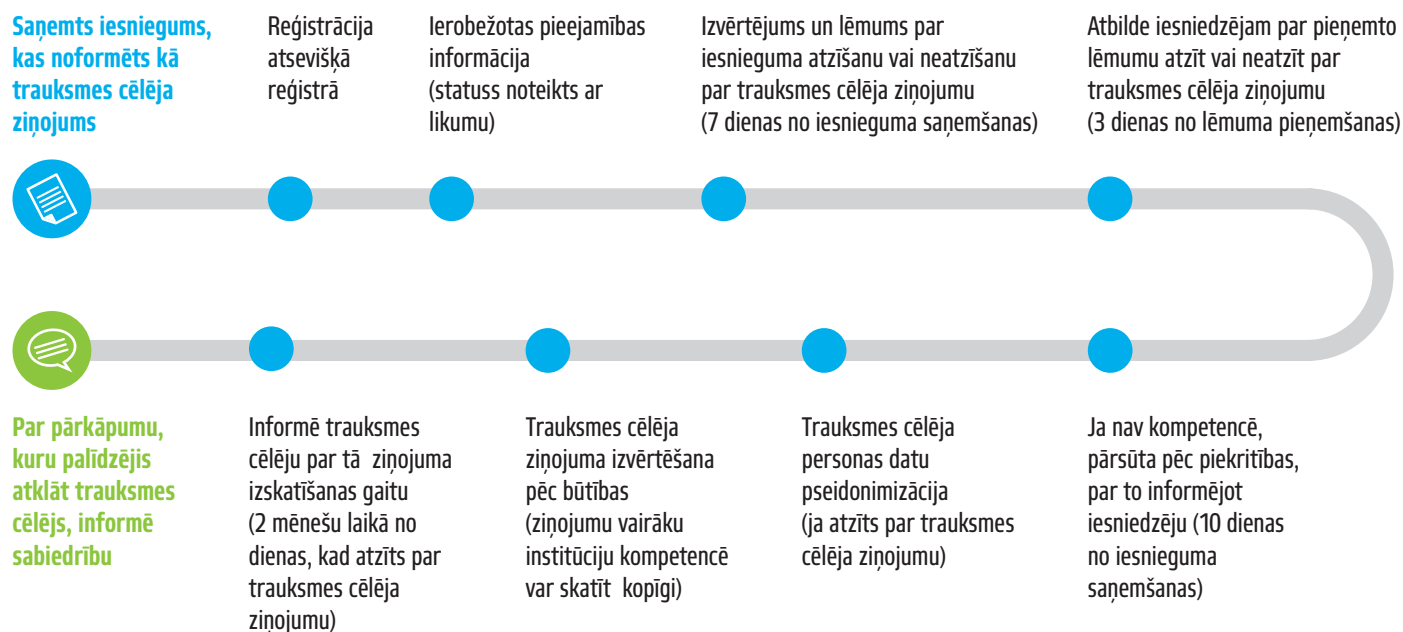
Informācija, kā iesniegt ziņojumu attiecīgajā kompetentajā institūcijā, apkopota šeit: www.trauksmescelejs.lv/ kur-celt-trauksmi.

Atbilstoši labās prakses principiem arī kompetentās institūcijas tīmekļvietnē un telpās izvietojama iespējamiem trauksmes cēlējiem ērti pieejama informācija par trauksmes celšanas iespējām šajā institūcijā, trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapa, kā arī saite vai reklāmkarogs uz tīmekļvietni www.trauksmescelejs.lv.

SVARĪGI.

Svarīgi aicināt trauksmes cēlētus brīvā formā rakstītiem, pa pastu sūtītiem ziņojumiem vai ziņojumiem, kas tiek iesniegti, personīgi ierodoties (piemēram, atstāti pastkastē vai nodoti atbildīgajai personai), pirms ziņojuma teksta pievienot skaidri redzamu norādi "Trauksmes cēlēja ziņojums". Piemēram, var pirms ziņojuma uz atsevišķas baltas lapas uzrakstīt "Trauksmes cēlēja ziņojums". Sūtot ziņojumu pa pastu, ieteicams to ielikt papildu aploksnē vai mapītē ar šādu norādi.

1. attēls. Trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas gaita

¹⁰ Vairāk informācijas: <https://mana.latvija.lv/e-adrese>

7 REGISTRĀCIJA UN SĀKOTNĒJĀ APSTRĀDE

Saņemot iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, to reģistrē un veic tā sākotnējo apstrādi. Minētās darbības veic atsevišķi no pārējās korespondences un ierobežotā atbildīgo personu lokā. Var paredzēt, ka ziņojumu reģistrē un tā sākotnējo izvērtēšanu veic viena un tā pati persona, piemēram, kontaktpersona trauksmes celšanas jautājumos.

Institūcija operatīvi izvērtē, vai ziņojums ir tās kompetencē. Ja nav, ziņojumu operatīvi un drošā veidā (uz norādīto kontaktadresi) pārsūta kompetentajai institūcijai.

SVARĪGI.

Ziņojuma reģistrāciju un tā sākotnējo izvērtējumu, nosakot, vai tā ir trauksmes celšana, veic operatīvi un iespējami šaurā atbildīgo personu lokā

Reģistrācija

Institūcija atbilstoši savām iespējām izvēlas veidu, kādā tā reģistrē ziņojumus, piemēram:

- atsevišķā dokumentu vadības sistēmas reģistrā;
- ieviešot reģistru papīra formā (žurnāls);
- atsevišķā datnē (piemēram, Excel tabulā).

Institūcija trauksmes cēlēju ziņojumu reģistrēšanai var izmantot esošo dokumentu vadības sistēmu, ja ievadītā informācija par trauksmes cēlēju, tā kontaktinformācija (e-pasts, vārds, uzvārds, adrese u. c.) un ziņojuma teksts ir pieejams tikai atbildīgajām personām.

Reģistrācijas numura veidošana ir institūcijas ziņā. Vienota pieeja reģistrācijai ļauj vieglāk identificēt ziņojumu, ja tā izskatīšanā iesaistītas vairākas institūcijas, kā arī atvieglo ziņu sniegšanu gada pārskatiem.

Veidojot numuru, vēlams, lai tajā tiktu ietverts:

- gads;
- institūcijas nosaukuma saīsinājums;
- konkrētā reģistra nosaukuma saīsinājums;
- kārtas numurs;
- atzīme par statusu – ierobežotas pieejamības (IP) dokuments.

Piemēram, iespējama Valsts kancelejā reģistrētā trauksmes cēlēja iesnieguma reģistrācijas numurs ir 2020-VKTCA-1-IP vai 2020-VKTCI-1-IP (ārējais un iekšējais).

Rīcība, ja saņemts trauksmes cēlēja ziņojums bez paraksta

Lai trauksmes cēlēja ziņojumam būtu juridisks spēks, tam saskaņā ar Iesniegumu likumu un Dokumentu juridiskā spēka likumu jābūt parakstītam. Tomēr iespējams, ka neuzmanības vai tehnisku iemeslu dēļ persona iesniegusi trauksmes cēlēja ziņojumu bez paraksta (piemēram, nezināja par šādām likuma prasībām, nosūtīja e-pastu bez paraksta).

Neatkarīgi no tā, vai iesniegums ir parakstīts vai nav, atbilstoši labas pārvaldības principiem, likuma jēgai un mērķim, kā arī Iesniegumu likuma 2. panta ceturtajai daļai institūcija ar to iepazīstas, reģistrē un veic turpmākās darbības ar to.

Ja ir saņemts neparakstīts iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, institūcija (ja tas ir institūcijas kompetencē) **lūdz personu parakstīt ziņojumu** – atsūtīt elektroniski parakstītu vai iesniegt iestādē pašrocīgi parakstītu ziņojumu.

Institūcija operatīvi un drošā veidā sazinās ar iesniedzēju **vēl pirms iesnieguma atzīšanas par trauksmes cēlēja ziņojumu**. Šai saziņai izmanto tikai trauksmes cēlēja norādīto kontaktinformāciju.

Vienlaikus ar lūgumu parakstīt ziņojumu institūcija izskaidro personai, ka neparakstīts trauksmes cēlēja ziņojums neatbilst normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un tas tiks uzskatīts par anonīmu ziņojumu.

Prasība pēc paraksta neattiecas uz ziņojumiem, kas iesniegti, autentificējoties vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā Latvija.lv, tostarp e-adresē.

Valsts sekretāru sanāksmes 2019. gada 25. aprīļa protokollēmumā (prot. Nr. 16 21. § “Par Trauksmes celšanas likuma ieviešanu”) noteikts:

“Ja trauksmes cēlēja ziņojums ir iesniegts bez e-paraksta un neveicot personas identifikāciju, visas institūcijas tos pieņem, reģistrē un izskata analogiski kā citos veidos saņemtos ziņojumus.

Konstatējot, ka iesniegums atbilst Trauksmes celšanas likumā noteiktajām pazīmēm, kompetentā institūcija sazinās ar iesniedzēju, lūdzot noformēt (parakstīt) ziņojumu atbilstoši Iesniegumu likuma un Dokumentu juridiskā spēka likuma prasībām (parakstītu ar drošu e-parakstu, autentificējoties latvija.lv, papīrā parakstītu), lai trauksmes cēlētājam varētu saņemt likumā paredzētās aizsardzības garantijas un varētu notikt likumīga tā personas datu apstrāde.”

Iesnieguma pārreģistrēšana par trauksmes cēlēja ziņojumu

Trauksmes celšanas likums paredz iespēju privātpersonas iesniegumu, kas pēc būtības atbilst likumā noteiktajām trauksmes celšanas pazīmēm, iestādei atzīt par trauksmes cēlēja ziņojumu (6. panta piektā daļa). Šādi rīkojas, ja ir pašas personas skaidri izteikta griba. Šādā gadījumā iestāde ierosina personai atzīt tās iesniegumu par trauksmes cēlēja ziņojumu.

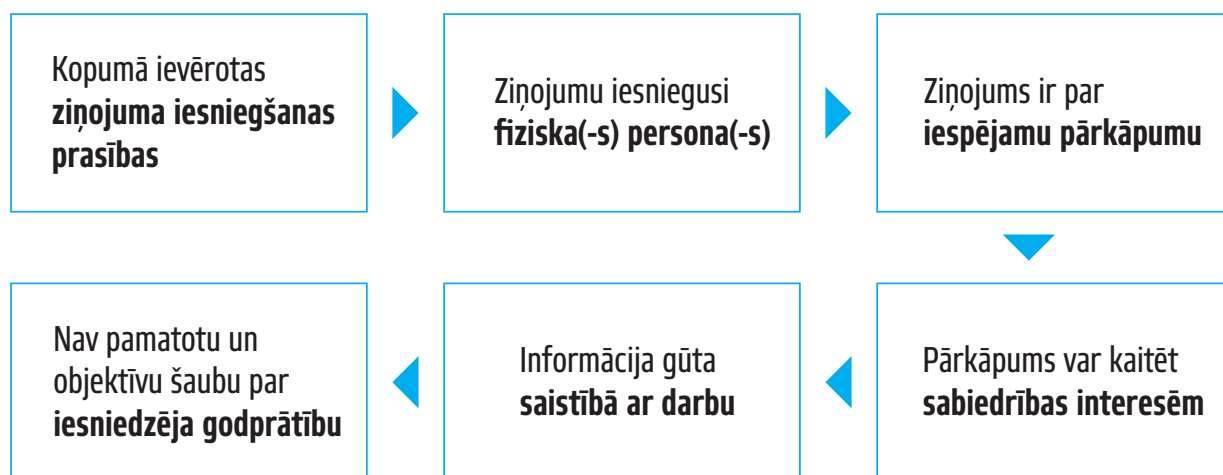
Šādam iesniegumam, kas sākotnēji reģistrēts kā privātpersonas iesniegums, bet par kuru tiek secināts, ka tā ir trauksmes celšana, veic atbilstošu atzīmi iesniegumu reģistrā un veic atkārtotu reģistrāciju saskaņā ar kārtību, kādā trauksmes cēlēja ziņojumi tiek reģistrēti institūcijā.

8 ATBILSTĪBA TRAUKSMES CELŠANAS PAZĪMĒM

Saskaņā ar likumu trauksmes cēlētājs ir ikviens **fiziskā persona**, kura sniedz informāciju par **iespējamu pārkāpumu**, kas var kaitēt **sabiedrības interesēm**, ja persona šo informāciju **uzskata par patiesu** un tā gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas **saistītas ar darba pienākumu veikšanu (t. i. – savā darba vidē)**. Savukārt apzināti nepatiesu ziņu sniegšana, valsts noslēpumu saturošas informācijas izpaušana un ziņošana tikai par personīgu interešu aizskārumpu nav uzskatāma par trauksmes celšanu (likuma 1. panta pirmās daļas 4. punkts un 3. panta otrā daļa).

Katru reģistrēto ziņojumu iestādes atbildīgā persona saņemšanas secībā nekavējoties izskata un septiņu dienu laikā sākotnēji (pirmšķietami) izvērtē, vai ziņojumā ietvertā informācija liecina, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums un atbilst trauksmes celšanas pazīmēm.

2. attēls. Trauksmes celšanas pazīmju kontrolsaraksts

KONTROLJAUTĀJUMI, LAI IZVĒRTĒTU ZIŅOJUMA ATBILSTĪBU TRAUKSMES CELŠANAS PAZĪMĒM

Vai kopumā ir ievērotas ziņojuma noformēšanas un iesniegšanas prasības?

Trauksmes cēlējam ir saistošas Iesniegumu likuma 3. pantā noteiktās prasības.¹¹ Tāpat iesniegumā norāda, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, vai izmanto trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapu (1. pielikums).

Ja persona ir iesniegusi iesniegumu, nenorādot, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, tad līdz iesnieguma izskatīšanai pēc būtības persona var lūgt vai kompetentā institūcija var ierosināt šo iesniegumu atzīt par trauksmes cēlēja ziņojumu (likuma 6. pants).

Trauksmes cēlēja ziņojumā persona norāda tās rīcībā esošo informāciju saistībā ar pārkāpumu, tostarp:

- pārkāpuma aprakstu, minot konkrētus faktus;
- pārkāpuma izdarīšanā iesaistītās fiziskās vai juridiskās personas;
- vai informācija par pārkāpumu gūta saistībā ar darbu;
- vai par šo pārkāpumu jau ir ziņots iepriekš.

Šīs prasības izriet no likuma, tomēr trauksmes celšanas veidlapā persona tiek lūgta norādīt arī citas ziņas, bet šādas informācijas trūkums nevar būt par pamatu iesnieguma (ziņojuma) neizskatīšanai.

Likums neparedz iespēju trauksmes cēlēja ziņojumu iesniegt anonīmi, proti, apzināti (pēc brīvas gribas) neatklāt savu identitāti, jo represiju gadījumā nav iespējams nodrošināt šādas personas aizsardzību.

Tomēr arī anonīmu iesniegumu izskatīšana var veicināt iespējamo pārkāpumu novēršanu (ja iesniegumā minētā informācija ir pietiekama, lai izskatītu konkrēto gadījumu). Bet, lai persona saņemtu likumā paredzētās aizsardzības garantijas, ziņojumā ir jānorāda ziņas par iesniedzēju. Šādos gadījumos anonīmais iesniedzējs būtu jāaizsargā tiktāl, cik institūcija to var identificēt, ja informācija par iespējamo pārkāpumu tomēr tiek izvērtēta.

Vienlaikus var būt situācija, kad persona neuzmanības vai tehnisku iemeslu dēļ iesniedz neparakstītu iesniegumu. Šādā gadījumā paraksta neesība uz iesnieguma nav pamats uzskatīt, ka iesniegums ir anonīms. Institūcija šādā gadījumā sazinās ar personu un lūdz iesniegumu parakstīt (skatīt arī sadaļu "Sazināšanās ar iesniedzēju, ja saņemts neparakstīts iesniegums").

Vai trauksmes cēlēja ziņojumu iesniegusi fiziska persona?

Trauksmes cēlēja ziņojumu var iesniegt tikai fiziska persona. Fiziska persona var būt ikviens persona, kas nodarbināta privātā vai publiskā sektorā. Likuma izpratnē trauksmes cēlēja ziņojumu nevar iesniegt juridiska persona.¹²

¹¹ Iesniegumu likuma 3. pants:

(1) Iesniegumu iesniedz iestādei, kuras kompetencē ir izskatīt iesniegumu pilnībā vai kādā tā daļā.

(2) Iesniegumā norādāmas ziņas par tā iesniedzēju (fiziskajai personai – vārds un uzvārds, kā arī adrese un, ja nepieciešams, citas ziņas, kas palīdz sazināties ar iesniedzēju; juridiskajai personai – nosaukums un juridiskā adrese).

(3) Iesniegumu var iesniegt rakstveidā, elektroniskā veidā vai izteikt mutvārdos. Mutvārdos izteiktu iesniegumu, ja nepieciešams, privātpersonas klātbūtnē noformē rakstveidā un iesniedz tā kopiju iesniedzējam.

(4) Iesniegumam, ja nepieciešams, pievieno dokumentu kopijas, kas apstiprina iesniegumā minētos apstākļus.

(5) Iesniegumu un atbilstu reģistrācijas kārtību nosaka iestādes vadītājs.

¹² Juridiskā persona var celt trauksmi, par pārkāpumu ziņojot Iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā.

Vienu trauksmes cēlēja ziņojumu var iesniegt vairākas fiziskas personas, ja katra no tām pati guvusi informāciju par iespējamo pārkāpumu un ceļ trauksmi kopīgi, balstoties savā personīgajā pieredzē (piemēram, kāda konkrēta darbība tiek veikta pret vairākām personām un tās kopīgi par to ziņo, darba kolektīvā vairākas personas novēro vienu pārkāpumu). Katra fiziskā persona norāda savu vārdu, uzvārdu, adresi un paraksta iesniegumu.

Vai persona sniedz informāciju par iespējamu pārkāpumu?

Saskaņā ar likumu pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums, administratīvs pārkāpums vai cits tiesību normu pārkāpums, vai saistošu ētikas vai profesionālo normu pārkāpums (likuma 1. panta pirmās daļas 3. punkts). Līdz ar to šis termins ir ļoti plašs, un tas ietver gan tiesību normu, gan ētikas vai profesionālo normu pārkāpumu. Pārkāpums var būt iekšēju tiesību normu pārkāpums, neētiska rīcība, kā arī profesijā, jomā vai nozarē apstiprinātu standartu pārkāpums, likumu, Ministru kabineta izdotu tiesību aktu, pašvaldību saistošo noteikumu, Eiropas Savienības regulu un direktīvu, Latvijai saistošu starptautisku dokumentu un citu saistošu priekšrakstu pārkāpums.

Pārkāpums ir noticis, notiek vai var notikt. Proti, informāciju var sniegt arī par iespējama pārkāpuma plānošanu un organizēšanu, kā arī par notiekošu vai jau notikušu iespējamu pārkāpumu.

Trauksmes cēlējs pauž savas bažas vai aizdomas, taču uz viņu negulstas visu pierādījumu iegūšanas slogs, jo personai, kas vēlas celt trauksmi, var nebūt juridisku zināšanu, lai izvērtētu, kā kvalificēt novēroto darbību, bet var būt pietiekams pamats uzskatīt, ka šo darbību ir svarīgi novērst, jo tā radījusi, rada vai var radīt kādu apdraudējumu.

Valsts noslēpumu saturošas informācijas izpaušana nav uzskatāma par trauksmes celšanu.

Likuma 3. panta pirmajā daļā¹³ ir minēti iespējamie pārkāpumi, par kuriem var celt trauksmi, taču likumā ietvertais uzskaitījums nav izsmelošs.

Vai informācija gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas saistītas ar darba pienākumu veikšanu?

Trauksmi ceļ, sniedzot informāciju, kas gūta saistībā ar trauksmes cēlēja profesionālo darbību, ar viņa darba pienākumu veikšanu. Likumā ir ietverta legāldefinīcija, ka darba pienākumu veikšana ir noteikta darba, tostarp brīvprātīgā darba, profesionālo vai amata (dienesta) pienākumu veikšana vai pakalpojumu sniegšana likumdošanas, izpildvaras vai tiesu varas institūcijā vai privāto tiesību juridiskajā personā (likuma 1. panta pirmās daļas 1. punkts).

Tas ietver darba pienākumu pildīšanu vai darba attiecību dibināšanu gan publiskajā, gan privātajā sektorā. Informācija var būt gūta, personai esot darba tiesiskajās attiecībās publiskajā sektorā, valsts civildienestā, citā valsts dienestā vai citā veidā pildot amata pienākumus kādā izpildvaras, tiesu varas vai likumdevējvaras institūcijā, pašvaldībā, esot Saeimas vēlētai amatpersonai, militārpersonai, personai ar speciālo dienesta pakāpi u. tml. Informācija var būt gūta, personai esot darba tiesiskajās attiecībās un strādājot privātajā sektorā, privāto tiesību juridiskajā personā (tostarp publiskās personas kapitālsabiedrībā), ieņemot amatu pārvaldes struktūrās (valde, padome), pildot uzņēmuma vai pilnvarojuma līgumu, sniedzot pakalpojumu, veicot brīvprātīgo vai prakses darbu.

¹³ Trauksmes celšanas likuma 3. panta pirmā daļa: Trauksmes cēlējs ir tiesīgs celt trauksmi īpaši par šādiem pārkāpumiem: 1) amatpersonu bezdarbību, nolaidību vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu; 2) korupciju; 3) krāpšanu; 4) publiskas personas finanšu līdzekļu vai mantas izšķērdēšanu; 5) izvairīšanos no nodokļu samaksas; 6) sabiedrības veselības apdraudējumu; 7) pārtikas drošības apdraudējumu; 8) būvniecības drošības apdraudējumu; 9) vides drošības apdraudējumu; 10) darba drošības apdraudējumu; 11) sabiedriskās kārtības apdraudējumu; 12) cilvēktiesību pārkāpumu; 13) pārkāpumu publisko iepirkumu jomā; 14) pārkāpumu finanšu un kapitāla tirgus sektorā; 15) konkurences tiesību pārkāpumu.

Trauksmes cēlējs ziņo par kādu rīcību, kuru novēro, esot savas darba vides "iekšienē". Trauksmes cēlējam ir profesionāla izpratne un zināšanas, kas palīdz saprast, ka notiekošais var radīt kaitējumu.

Nav būtiski, vai informācija gūta, fiziski atrodoties darbavietā vai esot ārpus tās. Piemēram, informāciju var iegūt, pildot kādu līgumu, bet neatrodoties ne pie vienas no līgumslēdzēju pusēm (piemēram, personai ir līgums par pakalpojumu sniegšanu ar vienu valsts iestādi, kuru izpilda citā iestādē).

Vai iespējamais pārkāpums var kaitēt sabiedrības interesēm?

Trauksmi ceļ sabiedrības interesēs, ar to saprotot, ka iespējamais pārkāpums apdraud kādas noteiktas sabiedrības intereses vai grupu, proti, trauksmes cēlējs nav tikai personīgi ieinteresēts, bet viņš var būt arī daļa no apdraudētās sabiedrības grupas. Tas nozīmē, ka trauksme tiek celta gadījumā, ja noticis vai var notikt kāds sabiedriski nozīmīgs pārkāpums, kura dēļ ir vai var tikt apdraudēta kāda sabiedrības interese vai sabiedrības daļa (vai kāda darbība, ja tā notiktu, varētu novest pie pārkāpuma).

Sabiedrības daļa var būt, piemēram, uzņēmums, uzņēmuma darbinieki, iestāde, pilsēta, pensionāri, lauksaimnieki, bērni, iedzīvotāji, kas dzīvo noteiktā teritorijā, kā arī citas grupas. Arī pats iesniedzējs var būt daļa no skartās sabiedrības grupas. Piemēram, uzņēmumā ražotie produkti apdraud veselību, uzņēmuma darbības rezultātā tiek piesārņota daba, būvniecības uzņēmumā darbinieks novēro tādu būvniecības norisi, kas apdraud cilvēka dzīvību, u. tml.

Rīcība, kuras galvenais motīvs ir personīga sūdzība, personīgas nesaskaņas vai kāda personīga, tostarp materiāla, labuma gūšana, nav trauksmes celšana. Proti, saskaņā ar likumu **ziņošana tikai par personīgu interešu aizskārumu nav uzskatāma par trauksmes celšanu** (likuma 3. panta otrā daļa). Līdz ar to par trauksmes celšanu nav uzskatāma informācijas sniegšana, piemēram, par kaimiņu attiecībām, par personīgu strīdu ar darba devēju u. tml.

Vai persona sniegto informāciju uzskata par patiesu?

Ņemot vērā trauksmes celšanas mērķi, trauksmes cēlējs atbildīgi un godprātīgi izvērtē informāciju, kuru tas norāda ziņojumā, un, cik iespējams, pārliecinās, ka sniegtā informācija ir patiesa.

Trauksmes cēlēja ziņojums jāuzskata par tādu, kas sniegts labā ticībā, ja vien nav pierādījumu, kas liktu to apšaubīt. Piemēram, ir pamatotas aizdomas, ka personas sniegtās informācijas pamatā ir personīgs aizvainojums, naids vai cerība saņemt personīgu labumu, tostarp finansiālu ieguvumu, vai norādīta pretrunīga informācija, vai ir kādi citi apstākļi, kas liecina par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu.

Vienlaikus jānorāda, ka personai, kura vēlas celt trauksmi, var nebūt nepieciešamo zināšanu, piemēram, juridisko zināšanu, lai izvērtētu, kā kvalificēt novēroto darbību, vai tas ir vai nav kādas noteiktas normas pārkāpums, bet var būt pietiekams pamats uzskatīt, ka šo darbību ir svarīgi novērst, jo tā radījusi, rada vai var radīt kādu apdraudējumu. Tādējādi pastāv iespēja, ka trauksmes cēlējs var godīgi kļūdīties un pārbaudes rezultātā pārkāpums netiek atklāts.

Ja trauksmes cēlēja ziņojumā apzināti sniegta nepatiesa (melīga) informācija, tad tā nav trauksmes celšana un šādai personai nepiešķir nekādas aizsardzības garantijas, un par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu viņu var saukt pie likumā noteiktās atbildības.

Trauksmes cēlējs nezaudē tiesības uz trauksmes cēlēja statusu vai uz trauksmes cēlēja aizsardzību tikai tāpēc, ka viņš kļūdījies, proti, pārbaudot iesniegto informāciju, netiek rasts apstiprinājums, ka pārkāpums ir noticis.¹⁴ Apzināta melīgas informācijas sniegšana nav uzskatāma par trauksmes celšanu. Šī pieeja atrodama arī ES direktīvā: "Aizsardzība netiek zaudēta, ja ziņojošā persona cilvēcīgas kļūdas dēļ ir ziņojusi neprecīzu informāciju par pārkāpumiem. Tāpat ziņojošām personām vajadzētu būt tiesībām uz šajā direktīvā paredzēto

¹⁴ Eiropas Padomes 2014. gada 30. aprīļa rekomendācija CM/Rec(2014)7 "Trauksmes cēlēju aizsardzība" (22. princips).

aizsardzību, ja tām ir saprātīgi iemesli domāt, ka paziņotā informācija ietilpst tās darbības jomā. Motīviem, kuru dēļ ziņojošā persona sniedz ziņojumu, nevajadzētu būt svarīgiem, pieņemot lēmumu par to, vai personai būtu jāsaņem aizsardzība.”¹⁵

Ieteikumi izvērtējuma norisei

Iesnieguma atbilstību trauksmes celšanas pazīmēm izvērtē un lēmumu pieņem atbilstoši institūcijas iekšējiem normatīvajiem aktiem par trauksmes cēlēju ziņojumu izvērtēšanu un izskatīšanu.

Pēc norādīto trauksmes cēlēja ziņojuma pazīmju izvērtēšanas institūcijā noteiktā atbildīgā amatpersona (sk. 4. nodaļu) pieņem lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu.

Ziņojuma izvērtēšanā ieteicama atbildības dalīšana jeb “četrus acu princips”, kur pazīmes izvērtē viena persona, bet izvērtējumu caurskata vēl cita iesaistītā persona, piemēram, trauksmes cēlēja ziņojuma pazīmes izvērtē atbildīgā persona, kas nodrošina trauksmes cēlēju ziņojumu reģistrāciju, bet lēmuma pamatojumu caurskata persona, kura ir tiesīga parakstīt lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu (institūcijai piemērotākā rīcības modeļa izveide un atbildīgo personu noteikšana ir institūcijas kompetencē, sk. 3. nodaļu). Tas nodrošinātu daudz lielākas iespējas, ka tiek identificētas un novērstas neuzmanības kļūdas vai novērsti iespējamie interešu konflikti.

9 RĪCĪBA, JA SNIEGTĀ INFORMĀCIJA NEATBILST TRAUKSMES CELŠANAI

Svarīgi lietderīgi un efektīvi izmantot iestādes resursus trauksmes celšanas jomā un veltīt uzmanību sabiedriski nozīmīgiem pārkāpumiem likuma izpratnē.

Piemēram, šādi gadījumi likuma izpratnē nav trauksmes celšana: informāciju sniedz juridiskā persona, anonīmi ziņojumi, informācija nav gūta iesniedzēja darba vidē, bet, piemēram, saistīta ar iestādes apmeklējumu, uzņēmumā iegādātiem produktiem, iedzīvotāja novērojumiem dzīvesvietā, informācija ir par darbinieka un darba devēja domstarpībām, informācija skar tikai iesniedzēju pašu, tiek atstāstīts citas personas stāstītais.

Vienlaikus jāņem vērā, ka, ceļot trauksmi, iesniedzējs paļaujas uz aizsardzības garantijām, **īpaši uz savas identitātes neizpaušanu.**

Ja iesniegtā informācija acīmredzami un neapstrīdami liecina, ka iesniedzējs nav atzīstams par trauksmes cēlēju, iesniedzējam to dara zināmu, norādot pamatojumu, un informē par turpmāko rīcību ar iesniegumu.

Institūcija, lemjot par turpmāko rīcību ar šādu iesniegumu, izvērtē katru gadījumu individuāli.

Ja lemj turpināt skatīt iesniegumu vai to pārsūtīt, norāda, ka tas tika iesniegts kā trauksmes cēlēja ziņojums un nepieciešams nodrošināt ziņotāja identitātes aizsardzību.

Institūcija ņem vērā iesniegumā norādītās ziņas pēc būtības (pārkāpuma veidu un raksturu) un diskriminējošu vai citu netaisnīgu darbību iespējamību attiecībā pret iesniedzēju, tāpēc ka ir iesniegts šis ziņojums. Institūcija ievēro iesniegumu likuma 9. pantā noteikto.¹⁶

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem (32. apsvērums).

¹⁶ Iesniegumu likuma 9. pants:

(1) Aizliegts bez iesnieguma iesniedzēja piekrišanas izpaust informāciju, kas atklāj viņa identitāti, izņemot gadījumu, kad iestādei saskaņā ar likumu šāda informācija ir jāizpauž.

(2) Ja iesniedzējs nevēlas, lai iesniegumā minētie fakti tiktu izpausti, viņš to norāda iesniegumā. Ja iesniegumā nav ietverta norāde par aizliegumu izpaust tajā minētos faktus, iestāde tos ir tiesīga izpaust, ievērojot šā panta pirmās daļas un citu normatīvo aktu prasības.

Ja nepieciešams, institūcija sazinās ar iesniedzēju un informē par turpmāk veicamajām darbībām saistībā ar viņa iesniegumu, ja tas neatbilst trauksmes celšanas prasībām, – izskatīšanu vai pārsūtīšanu, piemēram, informē par pārsūtīšanu policijai vai citai tiesībaizsardzības iestādei vai pārbaudes uzsākšanu.

Piemēram, iesniegumu var reģistrēt kā privātpersonas iesniegumu un nodot to turpmākai izskatīšanai (norādīto ziņu pārbaudei). Ziņojumā norādīto informāciju var nodot par jautājumu atbildīgajam darbiniekam. Iesniegumu (visu vai kādu tā daļu) var pārsūtīt citai institūcijai, aicinot reaģēt uz norādītajiem faktiem. Institūcija var arī pieņemt lēmumu par iesniegtās informācijas pieņemšanu zināšanai. Iesniegumā sniegtā informācija var būt noderīga esošā, saturiski līdzīgā lietā vai darbības virzienā.

Ja iesniegumu turpmāk izskata, piemēram, saskaņā ar Administratīvā procesa likumu, tad tā izskatīšanas termiņu skaita no dienas, kad iesniegums saņemts iestādē. Tas pats attiecas arī uz citiem likumiem, kuros noteikti iesnieguma izskatīšanas termiņi.

Ja iesniegums netiek atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu, institūcija reģistrā, kur reģistrēts iesniegums, piezīmēs vai citā veidā veic atzīmi par to, ka iesniegums sākotnēji tika pieteikts kā trauksmes cēlēja ziņojums, bet par tādu netika atzīts. Šī atzīme institūcijai būs nepieciešama, lai par noteiktu laikposmu apkopotu datus par tiem ziņojumiem, kuri kā trauksmes celšanas ziņojumi tika saņemti, bet netika par tādiem atzīti un lai institūcija varētu apkopot informāciju par to, kāda bija šo iesniegumu virzība.

10 SAZINĀŠANĀS NEPRECIZITĀŠU NOVĒRŠANAI VAI PAPILDU INFORMĀCIJAS GŪŠANAI

Likums nenosaka procesuālo kārtību, kā sazināties ar iesniedzēju, lai lūgtu papildu informāciju, taču, ņemot vērā labas pārvaldības principu un likuma mērķi, kompetentā institūcija, ja tas ir objektīvi iespējams un trūkumi iesniegumā acīmredzami varētu būt radušies neuzmanības dēļ, noteiktā termiņā sazinās ar personu, lūdzot iesniegt papildu informāciju vai precizēt ziņojumu (persona ziņojumā ir norādījusi veidu, kā ar viņu var sazināties).

Kompetentās institūcijas rīcībai šādā situācijā jābūt samērīgai un vērstai uz likuma mērķa sasniegšanu. Vienlaikus ir svarīgi lietderīgi un efektīvi izmantot institūcijas resursus.

Saņemot iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, var sazināties ar iesniedzēju, lai novērstu ar tā noformēšanu un iesniegšanu saistītās problēmas.

Var būt gadījumi, kad iesniedzējs neuzmanības vai tehnisku iemeslu dēļ nav ievērojis kādu prasību. Piemēram, saņemtais ziņojums nav parakstīts. Šāda situācija ir iespējama, piemēram, ar elektroniski iesniegtu ziņojumu. Sūtot ziņojumu e-pastā vai iesniedzot tiešsaistē, iesniedzējs to nevar parakstīt, ja viņam nav izveidots e-paraksts. Vienlaikus ir nepieciešams izpildīt prasību par iesnieguma parakstīšanu, lai kompetentā institūcija varētu izvērtēt un pieņemt lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu (sk. arī sadaļu "Sazināšanās ar iesniedzēju, ja saņemts neparakstīts iesniegums").

Ziņojuma izskatīšanas laikā var sazināties ar trauksmes cēlēju, lai gūtu papildu informāciju, kas var būt nepieciešama vai noderīga ziņojuma izskatīšanā.

Ja tas ir objektīvi nepieciešams, piemēram, lai izvērtētu, vai tā ir trauksmes celšana, vai lai nodrošinātu trauksmes cēlēja aizsardzību, var sazināties ar iesniedzēju, lai noskaidrotu personas datus, kas ļauj to nepārprotami identificēt, vai, piemēram, ziņojuma saistību ar darba vidi (var lūgt personas kodu, precizēt dzīvesvietas adresi, noskaidrot amatu vai lūgt citu precizējošu informāciju par saistību ar darba vidi u. tml.).

SVARĪGI.

Saziņai ar iesniedzēju (trauksmes cēlēju) izmanto norādīto kontaktinformāciju, pirms tam izvērtējot riskus. Saziņa ar iesniedzēju, kurš sniedzis informāciju par pārkāpumu viņa darbavietā, izmantojot viņa darbavietas kontaktus, ir riskanta un nav vēlama, tā ir pieļaujama tikai ar šīs personas piekrišanu

11 ATBILDE PAR IESNIEGUMA ATZĪŠANU PAR TRAUKSMES CĒLĒJA ZIŅOJUMU

Triju dienu laikā pēc tam, kad pieņemts lēmums atzīt vai neatzīt iesniegumu par trauksmes cēlēja ziņojumu, iesniedzēju par to informē, nosūtot viņam atbildes vēstuli (sk. 2. pielikumā atbildes vēstulju paraugus).

Atbildes vēstuli ziņojuma iesniedzējam paraksta amatpersona, kurai institūcijā deleģētas šādas tiesības, vai iestādes vadītājs.

Nosakot paraksttiesīgo personu, ņem vērā, ka jāsaglabā ierobežots to personu skaits, kuras var piekļūt ziņotāja personas datiem, un jānodrošina trauksmes cēlēja aizsardzība, tādēļ tiesības parakstīt atbildes vēstuli ieteicams deleģēt kādai no atbildīgajām personām trauksmes celšanas jomā.

Lēmuma tiesiskā daba

Lēmums par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu nav administratīvais akts, un likumā nav paredzēta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība gadījumā, ja personas iesniegums nav atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu. Personai nav subjektīvu tiesību prasīt, lai tiktu ierosināta un izmeklēta lieta par konkrēto pārkāpumu un lai kāda cita persona tā rezultātā tiktu saukta pie atbildības. Personai ir tiesības informēt par iespējamu pārkāpumu un būt pasargātai no personām, par kurām ziņojums iesniegts. Ja likumā noteiktās prasības nav ievērotas, personu informē par to, ka iesniegums nav atzīstams par trauksmes cēlēja ziņojumu, un norāda pamatojumu

12 PSEIDONIMIZĀCIJA

Likums paredz, ka, ja iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu, personas (iesniedzēja) datus pseidonimizē.

Pseidonimizāciju veic jau iesnieguma sākotnējās izvērtēšanas laikā pirms tā atzīšanas par trauksmes cēlēja ziņojumu, kolīdz gūta pārliecība, ka tā, visticamāk, ir trauksmes celšana un iesniedzējam ir augsts nelabvēlīgo seku risks.

Līdz pseidonimizācijai iesniedzēja identitāti aizsargā atbilstoši ierobežotas pieejamības informācijas statusam un iesniegumu likuma 9. pantam.

Likums paredz, ka, ja iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu, trauksmes cēlēja personas dati tiek

pseidonimizēti visos gadījumos. Vienlaikus, ņemot vērā Eiropas Savienības trauksmes cēlēju direktīvā noteikto, izņēmumu gadījumos, ja, rūpīgi izvērtējot, secina, ka nav objektīvas nepieciešamības aizsargāt iesniedzēja identitāti ar pseidonimizāciju un pseidonimizācijas neveikšana neradīs nelabvēlīgu seku riskus, pēc personas nepārprotamas (rakstveida) piekrišanas saņemšanas pseidonimizāciju varētu neveikt. Piemēram, publiski ir zināms, ka iesniedzējs cēlis trauksmi par konkrēto gadījumu, tas pats iesniedzējs tajā pašā iestādē jau iepriekš iesniedzis pēc satura līdzīgu iesniegumu, kura izskatīšana jau ir procesā un kur nav veikta personas datu slēpšana.¹⁷ Pārņemot direktīvu, nepieciešams izvērtēt un precizēt pseidonimizācijas regulējumu likumā.

Likuma 6. panta piektajā daļā paredzētajos gadījumos, ja fiziskās vai juridiskās personas iesniegumu (ja kā iesniedzējs tiek norādīta fiziskā persona) atzīst par trauksmes cēlēja ziņojumu, šo iesniegumu, cik iespējams operatīvi, pārreģistrē kā trauksmes cēlēja ziņojumu un veic pseidonimizāciju.

Pseidonimizācija¹⁸ ir personas datu apstrāde, ko veic tādā veidā, **lai personas datus vairs nebūtu iespējams saistīt ar konkrēto datu subjektu**. Informācija, kas ļautu šo personu atpazīt, tiek turēta **atsevišķi**, kā arī tiek veikti tehniski un organizatoriski pasākumi, lai personas dati netiktu sasaistīti ar identificētu vai identificējamu fizisko personu.

Pseidonimizācijas mērķis ir identitātes maskēšana, piemēram, cita – izdomāta (neīsta) – vārda, numura, identifikatora piešķiršana personai.

Likuma izpratnē pseidonimizācijas mērķis ir pasargāt trauksmes cēlēju no nelabvēlīgām sekām, kuras viņam vai viņa radniekiem var radīt tie, par kuriem viņš ir sniedzis informāciju, piemēram, darba devējs, kolēģi vai citas personas.

Vislielākais nelabvēlīgu seku radīšanas risks ir gadījumā, ja trauksmes cēlējs izmanto iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, jo tad informācijas neatļautas izpaušanas gadījumā persona nepastarpināti atrodas ar iestādi attiecībās “viens pret vienu” un viņai nav “aizsargbarjeras” citas kompetentas institūcijas vai Trauksmes cēlēju kontaktpunkta veidā. Tāpēc no ziņotāja aizsardzības un no trauksmes celšanas mehānisma uzticamības viedokļa pseidonimizācija ir būtisks elements, īpaši attiecībā uz iekšēji saņemtiem ziņojumiem.

Ziņojuma oriģināls, pseidonimizētā datne, to kopijas vai lietas izskatīšanas materiāli jāglabā tā, lai institūcijā informācija būtu pieejama tikai par trauksmi un par konkrētās lietas izskatīšanu atbildīgajām personām. Institūcija un atbildīgās personas veic visus iespējamus pasākumus, lai par šo trauksmes celšanas gadījumu neuzzina personas, kas varētu trauksmes cēlējam vai tā radniekiem radīt nelabvēlīgas sekas.

Ieteikumi apzīmējuma izvēlei trauksmes cēlēja pseidonimizācijai

Trauksmes cēlēja pseidonimizācijai var izvēlēties, piemēram, 3–5 ciparu un burtu kombināciju. Šī kombinācija, attiecīgi mainot kārtas skaitli, turpmāk var tikt izmantota arī pārējo trauksmes cēlēju pseidonimizācijas procesā.

Lai trauksmes cēlējam nodrošinātu pienācīgu aizsardzību, rūpīgi jāizlasa viss ziņojums un tam pievienotie dokumenti, pārliecinoties, kādus personas datus un citu informāciju tie satur, pēc kuras ziņojumu iesniegusī persona būtu nepārprotami identificējama (piemēram, informāciju par iesniedzēja amatu, vecumu, dzimumu, nodarbinātības ilgumu).

Katrs gadījums jāvērtē individuāli, lai personas aizsardzībai nepieciešamās darbības dokumentu apstrādē samērotu ar šai apstrādei nepieciešamajiem administratīvajiem resursiem un izmantotu tos lietderīgi.

¹⁷ 16. pants. Konfidencialitātes pienākums. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem (Trauksmes cēlēju direktīva), eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.305.01.0017.01.LAV&toc=OJ.L:2019:305:TOC

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 27.04.2016. regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 4. panta 5. punkts.

Piemēram, amata/statusa norāde lielā iestādē/uzņēmumā, kurā ir daudz nodarbināto ar vienādu amatu/statusu, personas identificēšanu padara ļoti mazticamu atšķirībā no mazas iestādes/uzņēmuma, kur šādu nodarbināto skaits nav liels un personu var viegli identificēt. Pirmajā gadījumā šo informāciju var neaizsegt, bet otrajā – tas jādara obligāti.

Atbildīgā persona, pirmkārt, izvērtē ziņojumu un tam pievienotos dokumentus, lai identificētu aizklājamo informāciju, un, otrkārt, nomaskē šo informāciju. To var darīt elektroniskā formā jaunā datnē vai izdrukātajā ziņojumā (ja ziņojums iesniegts papīra formā – ziņojuma kopijā), aizkrāsojot personas datus (vārdu, uzvārdu, citu informāciju, kura ļauj personu identificēt, – skatīt tālāk definīciju “personas dati”), un to vietā ierakstot izvēlēto pseidonīmu.

Pseidonimizācijas procesa izpildes precizitāte ir ļoti būtiska arī tādēļ, ka ziņojuma apstrādē, lai taupītu administratīvos resursus, jāievēro princips “ar pirmo reizi izdarīts pareizi”, t. i., lai turpmākajā darbā ar ziņojumu būtu izmantojams jau pirmajā reizē precīzi pseidonimizētais ziņojums.

Šādi apstrādātu ziņojumu un tam pievienotos dokumentus (ar pseidonimizētiem personas datiem) ar attiecīgu pazīmi (lai būtu iespējams atšķirt pseidonimizēto versiju) ievieto attiecīgajā institūcijas izveidotajā trauksmes cēlēja ziņojumu reģistrā.

Turpmākajam ziņojuma izvērtējumam tiek virzīta pseidonimizētā datne, un trauksmes cēlēja personas datus nodod tikai personām, kurām tie objektīvi nepieciešami ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai.

Pseidonimizēta trauksmes cēlēja ziņojuma piemērs

AIJAS LIEPIŅAS TRAUKSMES CĒLĒJA ZIŅOJUMS

Mani sauc Aija Liepiņa. Es rakstu par mūsu bērnunamu, aprūpes centru “Ziediņi”. Es strādāju bērnunamā jau 10 gadus. Es esmu medmāsa. Pie mums dzīvo daudz bērnu, ap 50.

Es strādāju 2. nodaļā. Pēdējos trīs–četrus mēnešus pret bērniem neizturas labi. Vakar [notikuma apraksts, personas fakti]. Pirms nedēļas bija šāds notikums [notikuma apraksts, personas fakti].

Nosūtu dažas fotogrāfijas, kur tas ir redzams, un nokopēju divus dokumentus.

Mana kontaktinformācija:

aija.l@gmail.com

Telefons 29123456

TRAUKSMES CĒLĒJA TC 43 ZIŅOJUMS

Mani sauc [redzams]. Es rakstu par mūsu bērnunamu, aprūpes centru “Ziediņi”. Es strādāju bērnunamā jau [redzams] gadus. Es esmu [redzams]. Pie mums dzīvo daudz bērnu, ap 50.

Es strādāju [redzams] nodaļā. Pēdējos trīs–četrus mēnešus pret bērniem neizturas labi. Vakar [notikuma apraksts, personas fakti]. Pirms nedēļas bija šāds notikums [notikuma apraksts, personas fakti].

Nosūtu dažas fotogrāfijas, kur tas ir redzams, un nokopēju divus dokumentus.

Mana kontaktinformācija:

[redzams]

Telefons [redzams]

Personas dati

Personas dati ir jebkura informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisko personu (datu subjekts). Identificējama fiziskā persona ir tāda, kuru var tieši vai netieši identificēt, jo īpaši, atsaucoties uz identifikatoru, piemēram, minētās personas vārdu, uzvārdu, identifikācijas numuru, atrašanās vietas datiem, tiešsaistes identifikatoru vai vienu vai vairākiem minētajai fiziskajai personai raksturīgiem fiziskās, fizioloģiskās, ģenētiskās, garīgās, ekonomiskās, kultūras vai sociālās identitātes faktoriem.¹⁹

Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas praksē paustajām atziņām par personas datiem var tikt uzskatīti arī informācijas elementi, kas saistīti ar personas veiktu profesionālu darbību. (2012. gada 22. maija sprieduma lietā “Internatinaler Hilfsfonds eV v European Commission”, T-300/10, ECLI:EU:T:2012:247, 117. punkts)

13 TRAUKSMES CĒLĒJA ZIŅOJUMS – IEROBEŽOTAS PIEEJAMĪBAS INFORMĀCIJA

Likuma 11. panta otrajā daļā trauksmes cēlēja ziņojumam un pievienotajiem dokumentiem noteikts statuss “ierobežotas pieejamības informācija”.

Iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, uzreiz jāreģistrē kā ierobežotas pieejamības dokuments.

Atbilstoši likumam ziņojumam visā tā aprites (tostarp glabāšanas) laikā ir statuss “ierobežotas pieejamības informācija”. Institūcija nodrošina ziņojuma apriti, ieskaitot reģistrāciju, atbilstoši šim statusam. Uz ziņojuma nav jāveic atsevišķas statusu apliecināšanas atzīmes, jo statuss ir noteikts ar likumu, nevis ar iestādes lēmumu.

Ja ziņojums vai tā pielikumi tiek izdrukāti vai ir iesniegti papīra formā, atbildīgajām personām ieteicams tos pārnēsāt un glabāt vāciņos ar atbilstošu norādi.

Gan likumā, gan ES trauksmes cēlēju direktīvā ir paredzēts, ka trauksmes cēlēja ziņojums un ar tā izskatīšanu saistītie materiāli ir pieejami tikai par trauksmes celšanu atbildīgajām personām un personām, kuras ir pilnvarotas veikt trauksmes cēlēju ziņojumu saņemšanu un izskatīšanu.

¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti (Vispārīgā datu aizsardzības regula)

14 PĀRSŪTĪŠANA CITAI INSTITŪCIJAI

Ja pēc iepazīšanās ar iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, rodas pamats uzskatīt, ka iesniegumā minētās informācijas pārbaude nav institūcijas kompetencē, institūcija, kas saņēmusi šādu iesniegumu, iespējami drīz, taču ne vēlāk kā 10 dienu laikā to pārsūta attiecīgajai kompetentajai institūcijai pēc piekritības. **Šādā gadījumā norāda, ka iesniegums tika iesniegts kā trauksmes cēlēja ziņojums un nepieciešams nodrošināt ziņotāja identitātes aizsardzību.**

Atbilstošā kompetentā institūcija jānosaka iespējami drīz pēc tam, kad saņemts iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, un iesniegums tai jāpārsūta. Ja saņemtais iesniegums nav institūcijas kompetencē, tā nevērtē saņemtā iesnieguma atbilstību trauksmes cēlēja ziņojuma statusam.

Likuma prasība – nekavējoties uzsākt ziņojuma atbilstības izvērtēšanu – ir ietverta, lai nodrošinātu pēc iespējas ātrāku lēmuma pieņemšanu attiecībā uz iesniedzēju, sniedzot aizsardzības garantijas, un kompetentā institūcija varētu reaģēt iespējami ātri, ja, pamatojoties uz sniegto informāciju, nepieciešama tūlītēja aktīva iestādes darbība iespējamā pārkāpuma novēršanai (piemēram, var notikt vai ir noticis vides piesārņojums, plānota kukuļa nodošana u. tml.).

Tāpat kā veicot jebkuras citas darbības ar iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, arī to pārsūtot aizsargā trauksmes cēlēja identitāti, jo iesnieguma pārsūtīšana var radīt apdraudējumu identitātes aizsardzībai.

Ja daļu no trauksmes cēlēja ziņojuma pārsūta izvērtēšanai citai institūcijai pēc piekritības, trauksmes cēlēja identitāti nenorāda, ja tā nav objektīvi nepieciešama šīs informācijas izskatīšanai (piemēram, pārsūtītās ziņas iespējams pārbaudīt bez papildu informācijas iegūšanas no ziņojošās personas), bet atsaucas uz pārsūtītājai institūcijai iesniegtu trauksmes cēlēja ziņojumu vai šīs institūcijas rīcībā esošu informāciju.²⁰

Ja iesniegums acīmredzami neatbilst trauksmes celšanas pazīmēm (iesniegusi juridiskā persona, informācija nav gūta darba vidē u. tml.), institūcija informē iesniedzēju par to un par iecerēto turpmāko rīcību ar saņemto informāciju (sk. arī sadaļu "Rīcība, ja sniegtā informācija neatbilst trauksmes celšanai").

Ja iespējamais trauksmes ziņojums saņemts papīra formā un tas pārsūtāms kompetentajai institūcijai, lai operatīvi reaģētu, saņēmējainstitūcija vispirms elektroniski pārsūta šī ziņojuma skenētu kopiju (uz attiecīgās institūcijas speciālo trauksmes celšanai izveidoto e-pasta adresi vai citā drošā veidā).

Trauksmes cēlēja ziņojuma oriģinālu glabā kompetentā institūcija, kura to atzinusi par trauksmes cēlēja ziņojumu un izskata pēc būtības. Ja kompetentajai institūcijai ziņojumu pārsūtījis Trauksmes cēlēju kontaktpunkts vai cita institūcija, tie pēc kompetentās institūcijas pieprasījuma nosūta ziņojuma oriģinālu, ja tas netika nosūtīts, pārsūtot ziņojumu. Ja vairākām institūcijām pārsūta papīra formā saņemtu ziņojumu, pirmajai nosūta oriģinālu, pārējām – skenētu kopiju.

Institūcija, kura pārsūta iespējamo trauksmes cēlēja ziņojumu kompetentajai iestādei, fiksē saņemšanas un pārsūtīšanas datumu un iestādi, kurai tas ir pārsūtīts.

Ja notiek trauksmes cēlēja ziņojuma pārsūtīšana starp vairākām institūcijām, katrā kompetentajā institūcijā likumā noteikto termiņu tecējums sākas no dienas, kad trauksmes cēlēja ziņojums tajā ir saņemts. Tādējādi personai, kura sniegusi ziņojumu, ir jārēķinās, ka izskatīšanas termiņš būs ilgāks, jo tā savu ziņojumu nav iesniegusi uzreiz kompetentajā institūcijā.

²⁰ "Trauksmes cēlēja personas datus var nodot tikai personām (institūcijām), kurām tie nepieciešami trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai." (Trauksmes celšanas likuma 11. panta trešā daļa)

Lēmumu par iesnieguma atbilstību trauksmes celšanai pieņem, ziņojumu izskata un pseidonimizāciju veic tā institūcija, kurai ziņojums ir piekritīgs (kompetentā institūcija).

Kompetentā institūcija vislabāk pārzina konkrēto jautājumu un visprecīzāk var konstatēt, kādu informāciju kā personas datus nepieciešams pseidonimizēt.

Iestāde, kas pārsūta iesniegumu pēc piekritības, par to informē iesniedzēju (vēstules paraugs 2. pielikumā) un norāda pārsūtīšanas laiku, kompetento institūciju un, ja iespējams, kontaktpersonu.²¹

Lai iesniedzēju informētu par ziņojuma pārsūtīšanu, saziņai izmanto viņa norādīto kontaktinformāciju (piemēram, veidlapas sadaļā "Ziņas par iesniedzēju" norādīto e-pastu, telefonu, pasta adresi) vai citu iespējami drošāko un efektīvāko saziņas veidu (kanālu)

Ziņojumu pārsūta attiecīgās kompetentās institūcijas kontaktpersonai trauksmes celšanas jautājumos, izmantojot institūcijas norādīto vēlamo veidu, kā iesniegt tai adresētus trauksmes cēlēju ziņojumus, vai pasta adresi, ja jāpārsūta oriģināls.²² Pārsūtot uz pasta adresi, nosūtītājinstitūcija uz iekšējās pasta aplokšnes obligāti norāda, ka tiek pārsūtīts trauksmes cēlēja ziņojums.

15 IZSKATĪŠANA PĒC BŪTĪBAS

Ja ir pieņemts lēmums par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu, kompetentā institūcija uzsāk trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanu pēc būtības (veic norādītās informācijas pārbaudi) un, konstatējot pārkāpumu, saskaņā ar normatīvajiem aktiem (likuma 7. panta trešā daļa) piemēro atbildību trauksmes cēlēja ziņojumā norādītā pārkāpuma veicējam.

Likums neregulē īpašu procesuālo kārtību trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai pēc būtības, jo to regulē citi likumi, un katrs gadījums vērtējams individuāli. Trauksmes cēlēja ziņojumu izskata normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, kas attiecināma uz attiecīgo kompetento institūciju un situāciju.

Trauksmes cēlēja ziņojums var būt pamats disciplinārlietas, administratīvo pārkāpumu lietas vai krimināllietas uzsākšanai, kriminālprocesuālu darbību veikšanai, dienesta vai resora, vai cita veida pārbaudei vai faktu izvērtējumam, vai starpinstitūciju grupas vai komisijas izveidei institūcijas ietvaros. Trauksmes cēlēja ziņojumu var integrēt uzsāktas lietas materiālos un izskatīšanas gaitā. Rezumējot – katrs gadījums būs individuāls, un institūcijai jāreaģē, izmantojot metodes, kuras ir atbilstošākās un efektīvākās norādīto ziņu pārbaudei un reaģēšanai uz norādīto pārkāpumu.

Ja saņemtais iesniegums ir vairāku institūciju kompetencē, to var izskatīt kopīgi (likuma 7. panta otrā daļa). Gan kopīgi izskatot trauksmes cēlēja ziņojumu, gan informācijas pieprasījuma gadījumā kompetentās institūcijas sadarbojas. Ņemot vērā, ka trauksme tiek celta sabiedrības interesēs, būtiska ir pārkāpuma izskatīšanas efektivitāte, raugoties nevis no atsevišķas iestādes viedokļa, bet gan no sabiedrības vai tās daļas interešu aizsardzības kopumā.

²¹ Informācija par institūciju kontaktpersonām trauksmes celšanas jautājumos pieejama www.trauksmescelejs.lv

²² Šī informācija, cik iespējams, aptverot būtiskākās valsts institūcijas, ir norādīta www.trauksmescelejs.lv

Ja trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas laikā rodas aizdomas par pārkāpumu, kura izskatīšana nav attiecīgās institūcijas kompetencē, ziņojumu pārsūta izskatīšanai pēc piekritības (likuma 7. panta trešā daļa). Tas attiecas gan uz gadījumiem, kad institūcija, izskatot ziņojumu pēc būtības, konstatē, ka pārkāpums tomēr ir citas institūcijas kompetencē, gan arī uz gadījumiem, kad papildus pārkāpumam, par kuru iesniegts trauksmes cēlēja ziņojums, rodas aizdomas par citiem pārkāpumiem un to izskatīšana nav attiecīgās institūcijas kompetencē.

Institūcijai, kura izskata trauksmes cēlēja ziņojumu, ir tiesības pieprasīt un saņemt no citām juridiskām un fiziskām personām informāciju, kas nepieciešama lietas apstākļu noskaidrošanai (likuma 7. panta ceturrtā daļa). Vienlaikus jāņem vērā, ka institūcijas rīcība nedrīkst apdraudēt trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību. Arī uz papildu informāciju attiecas likuma prasība, ka trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas materiāliem ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss.

Institūcijai ir tiesības lūgt arī pašam trauksmes cēlējam sniegt papildu informāciju lietas apstākļu noskaidrošanai.

Trauksmes cēlēja personas datus var nodot tikai personām (institūcijām), kurām tie nepieciešami trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai (likuma 11. panta trešā daļa). Līdz ar to institūcija ar pienācīgu rūpību izvērtē nepieciešamību nodot citām personām (institūcijām) trauksmes cēlēja personas datus vai informāciju, kas varētu apdraudēt trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību. Tas attiecas gan uz informācijas apriti kompetentās institūcijas ietvaros (ziņojuma nodošana tikai tām personām, kuras tiesīgas un kompetentas izskatīt attiecīgo ziņojumu), gan uz ziņojuma pārsūtīšanu izskatīšanai pēc piekritības.

Ieteikumi trauksmes cēlēju ziņojumu glabāšanai

Trauksmes cēlēju ziņojumus un ar to saistītos materiālus kompetentajā institūcijā glabā **desmit** gadus un par turpmāko glabāšanas termiņu lemj atbilstoši konkrēto ziņojumu izskatīšanas rezultātam (piemēram, izvērtēšanas procesā nekādi pārkāpumi nav konstatēti, izskatīšana pabeigta, izvērtēšanas procesam seko tiesvedība u. tml.) un atbilstoši ziņojuma un tā izskatīšanas dokumentu arhiviskajai vērtībai saskaņā ar Arhīvu likuma 8. panta pirmo daļu. Glabāšanas termiņu norāda šādi: “10 gadi EK”.

Ja iesniegums nav atzīts par trauksmes cēlēju ziņojumu, institūcija, kura pieņēmusi attiecīgo lēmumu, iesniegumu glabā atbilstoši iestādē noteiktajam personu iesniegumu glabāšanas termiņam (ieteicamais termiņš būtu “3 gadi EK”).

Avots: Valsts kancelejas, Latvijas Valsts arhīva un Datu valsts inspekcijas tikšanās 13.11.2019.

16 TRAUKSMES CĒLĒJA INFORMĒŠANA PAR ZIŅOJUMA IZSKATĪŠANAS GAITU

Likumā noteikts pienākums **divu mēnešu laikā** no dienas, kad personas iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu, informēt trauksmes cēlēju par trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas gaitu (likuma 7. panta piektā daļa).

Šī regulējuma mērķis ir nodrošināt trauksmes cēlējam atgriezenisko saiti, taču tas nenozīmē, ka ziņojuma izskatīšanai pēc būtības būtu noteikts divu mēnešu termiņš. Tāpat jāuzsver, ka likums nosaka tikai minimālās prasības atgriezeniskās saites nodrošināšanai.

Ņemot vērā trauksmes cēlēja pilsonisko aktivitāti un likuma mērķi, trauksmes cēlēju var informēt par viņa ziņojuma izskatīšanas gaitu jebkurā pārbaudes stadijā, tostarp, lai viņš, ja nepieciešams, varētu sniegt papildu informāciju un pierādījumus. Tāpat, ievērojot iepriekš minēto un labas pārvaldības principu, trauksmes cēlētājam jāinformē arī par ziņojuma izskatīšanas rezultātu (sk. arī sadaļu "Sabiedrības informēšana par atklātajiem pārkāpumiem").

Vienlaikus jāņem vērā, ka pārāk bieža saziņa ar trauksmes cēlēju var apdraudēt viņa identitātes aizsardzību.

Pienākums informēt par ziņojuma izskatīšanas gaitu ir kompetentajai institūcijai, kura izskata ziņojumu pēc būtības, jo tikai tai ir šāda informācija.

Ja vienā trauksmes cēlēja ziņojumā sniegto informāciju izskata vairākas institūcijas, tās vienojas par šīs likumā noteiktās prasības izpildi (viena institūcija sniedz kopīgu informāciju vai katra institūcija informē atbilstoši savai kompetencei).

17 SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA PAR ATKLĀTAJEM PĀRKĀPUMIEM

Lai veicinātu sabiedrības izpratni par ieguvumiem no trauksmes celšanas un parādītu, ka valsts institūcijas izskata šos ziņojumus un izskatīšanai ir konkrēts rezultāts, kā arī ņemot vērā to, ka trauksmi ceļ sabiedrības interesēs, likumā paredzēts publiski sniegt informāciju (informēt sabiedrību) par pārkāpumiem, kas atklāti, pateicoties trauksmes cēlējiem.

Ieteicamie informācijas sniegšanas veidi:

- informācija kompetentās institūcijas tīmekļvietnē;
- preses relīze;
- informācijas sniegšana apkopotā veidā;
- informācija institūcijas gada pārskatā.

Ieteicams sniegt šādu informāciju:

- norāde, ka pārkāpums atklāts, pateicoties trauksmes cēlēja ziņojumam;
- pārkāpuma būtība;
- kāda tiesību, ētikas vai profesionālā norma ir pārkāpta;

- kāds ir pārkāpuma izskatīšanas rezultāts (kāda atbildība piemērota, kāda veida nepilnības ir novērstas, kādi uzlabojumi ir veikti);
- kādas sabiedrības intereses skartas, kāds bija (varēja būt) kaitējums.

Kompetentā institūcija izvēlas, kādā veidā tā publiskos informāciju, – apkopotā veidā vai par katru gadījumu atsevišķi.

Pirms informācijas publiskošanas trauksmes cēlēju lūdz sniegt viedokli par informāciju, kuru iecerēts publiskot. Jāizvērtē, vai publiska informācijas sniegšana neradīs nelabvēlīgu seku risku. Atteikuma vai riska gadījumā informāciju nepublisko atsevišķi (publiska ziņa par konkrēto gadījumu), bet apkopotā veidā.

Šo saziņu par informācijas publiskošanu var apvienot ar informēšanu par ziņojuma izskatīšanas rezultātu.

Ja institūcijai saistošais speciālais tiesiskais regulējums paredz, ka tai jāpublisko informācija par tās piemērotajām sankcijām, bet trauksmes cēlējs iebilst, piemēram, uzskatot, ka tas ļaus viņu identificēt, publiskajā informācijā neietver informāciju, ka sākotnējais informācijas avots bija trauksmes cēlēja ziņojums, un, sniedzot informāciju arī apkopotā veidā par institūcijas piemērotajām sankcijām, rūpējas par to, lai nebūtu iespējams sasaistīt attiecīgā pārkāpuma konstatēšanu ar trauksmes celšanu.

Līdzīgs regulējums ir likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” (31. pants. Sabiedrības informēšana par pārkāpumu), kur noteikts pienākums informēt sabiedrību par valsts amatpersonas darbībā konstatētajiem šā likuma pārkāpumiem.

18 DATI TRAUKSMES CELŠANAS JOMĀ

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts katru gadu apkopo informāciju par trauksmes celšanu un trauksmes cēlēju aizsardzību un publisko to **gada pārskata** veidā (likuma 8. panta otrās daļas 6. punkts).

Dati par trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanu

Kompetentās institūcijas un Trauksmes cēlēju kontaktpunkts apkopo šādus datus:

- **saņemto iesniegumu un trauksmes cēlēju ziņojumu skaits:**
 - saņemtie iesniegumi, kas noformēti kā trauksmes cēlēja ziņojumi;
 - cik no saņemtajiem iesniegumiem ir (nav) atzīti par trauksmes cēlēja ziņojumiem;
 - cik ziņojumos no tiem, kas nav atzīti par trauksmes cēlēja ziņojumiem, norādīts uz sabiedrībai svarīgu problēmu;
 - cik iestādē saņemtie iesniegumi pārreģistrēti par trauksmes cēlēja ziņojumiem;
- **ziņojumu izskatīšanas gaita:**
 - izskatīšanas procesa stadija (turpinās vai pabeigta izskatīšana pēc būtības);
 - kāda veida pārbaudes uzsāktas, pamatojoties uz ziņojumā sniegto informāciju;
- **ziņojumu izskatīšanas rezultāti:**

- nav apstiprinājušies fakti par pārkāpumu;
- piemērots sods;
- novērstās nepilnības vai veiktie uzlabojumi;
- izskatīšanas gaitā ziņojumā minētā informācija pārsūtīta pārbaudei citai iestādei;
- **jomas, kurās tiek celta trauksme par pārkāpumiem;**
- **pārkāpuma un radīto seku novērtējums (sabiedrības intereses, kas skartas, novērstā prettiesiskā rīcība, kaitējums);**
- **dati par Trauksmes cēlēju kontaktpunkta darbību:**
 - saņemtie ziņojumi, to pārsūtīšana un turpmākā virzība;
 - atbalsts un konsultācijas pirms trauksmes celšanas;
 - atbalsts un konsultācijas trauksmes cēlējiem un viņu radniekiem;
 - metodiskā atbalsta rezultāti;
 - sabiedrības izpratnes par trauksmes celšanu veicināšanas rezultāti;
 - atzinumi Juridiskās palīdzības administrācijai.

Kompetentās institūcijas uzkrāj datus un pēc attiecīga informācijas pieprasījuma nodod tos Valsts kancelejai. Kompetentās institūcijas šos datus pēc savas iniciatīvas var publicēt, piemēram, gada pārskatā. Lai mazinātu administratīvo slogu, informāciju Valsts kancelejai kompetentās institūcijas sniedz bez augstākas iestādes (ministrijas) starpniecības.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts un Valsts darba inspekcija attiecīgi apkopo šādus datus:

- personu skaits, kuras pirms trauksmes celšanas vērsušās Trauksmes cēlēju kontaktpunktā, lai saņemtu konsultāciju;
- personu skaits, kuras vērsušās Trauksmes cēlēju kontaktpunktā (Valsts kancelejā), lai saņemtu konsultāciju par savu tiesību aizsardzību (trauksmes celšanas dēļ radušos jautājumu risināšanā);
- personu skaits, kuras vērsušās Valsts darba inspekcijā, lai saņemtu konsultāciju par savu tiesību aizsardzību (par iespējam novērst nelabvēlīgas sekas darba tiesisko attiecību vai darba drošības jomā).

Trauksmes cēlēju kontaktpunktā ir pieejama vienota pārskata tabula.²³

Dati par trauksmes cēlēju aizsardzību

Trauksmes cēlēju kontaktpunkta gatavotajā gada pārskatā iekļaujama arī informācija par trauksmes cēlēju aizsardzību. Šo informāciju Trauksmes cēlēju kontaktpunkts iegūst no visām trauksmes cēlēju aizsardzībā iesaistītajām institūcijām (piemēram, no tiesām, Juridiskās palīdzības aģentūras u. tml. institūcijām).

²³ Trauksmes cēlēju kontaktpunkts atrodas Valsts kancelejā, un tā kontaktinformācija ir norādīta šeit: <https://www.trauksmescelejs.lv/kontakti>

Trauksmes cēlāju kontaktpunkts apkopo datus par nelabvēlīgajām sekām un to, kā tiek izmantotas likumā paredzētās aizsardzības garantijas, tostarp, cik gadījumos piešķirta valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība (Juridiskās palīdzības administrācijas informācija), kāds ir prasību skaits par tiesību aizskārumu tiesās, tiesvedību rezultātā izmantotās aizsardzības garantijas, atbrīvošana no juridiskās atbildības (skaits).

19 TRAUKSMES CĒLĒJA IDENTITĀTES AIZSARDZĪBA

Ir svarīgi nodrošināt trauksmes cēlāja konfidencialitāti, lai pasargātu viņu no diskriminējošas vai citas netaisnīgas darbības. Trauksmes cēlēja paļaušanās uz konfidencialitāti ir viens no stimuliem trauksmes celšanai. Trauksmes cēlēja identitātes neizpaušana ir viens no veiksmīgas trauksmes celšanas priekšnosacījumiem.

Neatkarīgi no tā, vai tā ir trauksmes celšana vai nav, iesniedzēja dati tiek aizsargāti atbilstoši ierobežotas pieejamības informācijas un personas datu aizsardzības prasībām un Iesniedzēju likuma 9. pantam.

Likuma 11. pantā ir noteikts, ka trauksmes cēlēja ziņojuma iesniedzēja dati tiek pseidonimizēti un ka trauksmes cēlēja personas datiem, ziņojumam un tam pievienotajiem rakstveida vai lietiskajiem pierādījumiem, kā arī trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas materiāliem ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss.

Ierobežotas pieejamības informācijas aizsardzības prasības izriet no Informācijas atklātības likuma 16. panta,²⁴ taču vienlaikus jāņem vērā, ka likumdevējs ir īpaši uzsvēris pienākumu ikvienai personai (institūcijai), kas saņēmusi trauksmes cēlēja ziņojumu vai veic jebkādas darbības ar to, nodrošināt trauksmes cēlēja personas datu pienācīgu aizsardzību, proti, informācijas aprītē jāievēro īpaša rūpība un jāiesaista pēc iespējas mazāks personu skaits, lai neradītu apdraudējumu trauksmes cēlēja identitātes aizsardzībai. Trauksmes cēlēja personas datus var nodot tikai personām (institūcijām), kurām tie nepieciešami trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai (likuma 11. panta otrā daļa).

²⁴ Informācijas atklātības likuma 16. pants:

(1) Iestāde nodrošina, lai pienākumu saglabāt ierobežotas pieejamības informāciju zina visas personas, uz kurām šis pienākums attiecas, ja likumā nav noteikts citādi. No personām, kuras apstrādā ierobežotas pieejamības informāciju, pieprasa rakstveida apliecinājumu, ka tās noteikumus zina un apņemas tos ievērot.

(2) Ja sakarā ar ierobežotas pieejamības informācijas nelikumīgu izpaušanu tās īpašniekam vai citai personai radīts kaitējums vai būtiski aizskartas to likumiskās intereses, šīs personas ir tiesīgas prasīt kaitējuma atlīdzināšanu vai aizskarto tiesību atjaunošanu.

(3) Ja persona neatļauti izpaužusi informāciju, kas atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, tā saucama pie disciplināratbildības vai kriminālatbildības.

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 22. marta spriedums lietā SKA-232/2019

Fiziskas personas datiem nodrošināma īpaša aizsardzība, kas izriet gan no likumā paredzētā šādas informācijas statusa, gan no ierobežotas pieejamības datu apstrādes kritērijiem. Līdz ar to personai, kura pieprasa citas fiziskas personas datu izsniegšanu, ir jānorāda uz apstākļiem, kas var būt par pamatu informācijas izsniegšanai, proti, kas ļauj atzīt, ka konkrētajā gadījumā informācijas pieprasītāja legītīmās intereses attiecībā uz personas datu iegūšanu ir svarīgākas par fiziskās personas privātās dzīves aizsardzību.

Ja atzītu, ka atsaukšanās uz vēlmi vērsties tiesā civiltiesiskā kārtībā ir pietiekama, lai izsniegtu informāciju, kas atklāj ziņotāja par pārkāpumu identitāti, šādu ziņotāju aizsardzība būtu tikai iluzora un netiktu nodrošināta pēc būtības. Tas būtiski kaitētu ne tikai konkrētās fiziskās personas tiesībām uz privāto dzīvi (tiesībām uz datu aizsardzību), bet arī sabiedrības interesei, lai tiktu veicināta ziņošana par tādiem pārkāpumiem, kas apdraud būtiskas sabiedrības intereses. Tādējādi personas datu aizsardzība, kā arī sabiedrības interešu aizsardzība konkrētajā gadījumā vērtējama augstāk par pieteicējas tiesībām uz informāciju.

Jāņem vērā, ka **saskaņā ar likumu aizliegts izpaust arī informāciju, kas atklāj tās fiziskās vai juridiskās personas identitāti, par kuru ziņojis trauksmes cēlējs.** Minēto informāciju var sniegt tikai personai vai institūcijai, kurai tā ir nepieciešama trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai (likuma 12. panta pirmā daļa). Līdz ar to arī pret šo informāciju, ievērojot tostarp nevainīguma prezumpciju, jāattiecas ar īpašu rūpību. Iesniedzuma atzīšana par trauksmes cēlēja ziņojumu nenozīmē automātisku pārkāpuma fakta konstatēšanu, un ziņojumā minēto fizisko vai juridisko personu rīcības tiesiskums izvērtējams tikai tad, kad attiecīgais ziņojums izskatīts pēc būtības atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai.

20 IEKŠĒJĀ TRAUKSMES CELŠANAS SISTĒMA (DARBINIEKU ZIŅOJUMI)

Ziņošana par pārkāpumiem ir vērsta uz visai sabiedrībai būtisku interešu aizsardzību. Jebkurai publiskas personas institūcijai ir pienākums veicināt tās nodarbināto izpratni par godprātīgu trauksmes celšanu, tās mērķi un nozīmīgumu demokrātiskā sabiedrībā. Trauksmes celšana ir demokrātiski atbildīga, nevis nelojāla rīcība, un institūcijai ir jāvairo nodarbinātajos paļaušanās, ka pārkāpums tiks novērsts un ka nodarbinātais nebūs apdraudēts, ja ziņos par novērotu pārkāpumu. Institūcijas iekšējā kultūra un rūpes par nodarbinātajiem ir svarīgs nosacījums arī personāla apmierinātības veicināšanai un darba vides uzlabošanai.

Lai publiskas personas institūcijās nebūtu jāveido divas atsevišķas trauksmes celšanas sistēmas, kas paredz kārtību, kādā tiek izskatīti institūcijā nodarbināto (iekšējā trauksmes celšanas sistēma jeb ziņošana iekšēji) un citu personu (vērsšanās kompetentajā institūcijā jeb ziņošana ārēji) ziņojumi, jau likumā ietverta norāde, ka publiskas personas institūcijas no savā institūcijā nodarbinātajiem saņemto trauksmes cēlēja ziņojumu izskatīšanā piemēro likuma 7. pantu. Proti, kompetentajā institūcijā ziņojumi, kas iesniegti, izmantojot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, ir jāizskata tādā pašā kārtībā kā tie ziņojumi, kuri tai iesniegti kā kompetentajai institūcijai (likuma 5. panta trešā daļa).

Institūcijai atbilstoši likumam ir pienākums nodarbinātos informēt par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, uzsākot darba tiesiskās vai dienesta attiecības vai cita veida ar profesionālo darbību saistītas tiesiskās attiecības. Institūcija arī nodrošina nodarbinātajiem viegli pieejamu informāciju par trauksmes celšanas sistēmu institūcijā.

Ieteikums institūcijas iekšējos normatīvajos aktos paredzēt personu (struktūrvienību), pie kuras institūcijā nodarbinātais var vērsties, lai saņemtu konsultāciju par iekšējo trauksmes celšanu (piemēram, kontaktpersona trauksmes celšanas jautājumos, uzticības persona ētikas jautājumos, iekšējā audita, par iekšējo drošību atbildīga persona, vēlēta uzticības persona).

Ieteikumi darbinieku informēšanai par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu:

- atsevišķs, viegli pieejams apraksts par trauksmes celšanas procesu;
- skaidri norādīti ziņošanas veidi (kanāli);
- viegli pieejama trauksmes cēlēju ziņojuma veidlapa;
- brīvi pieejama informācija iestādes iekštīklā un darbinieku sanāksmēs;
- informācija par personu, kura var sniegt konsultāciju par iekšējo trauksmes celšanu;
- centralizēta darbinieku informēšana par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu;
- informē nodarbinātos, stājoties darbā (uzsākot dienesta attiecības);
- institūcijā ir ērti pieejama iekšējā pastkaste, kurā nodarbinātais var atstāt savu ziņojumu.

Ikvienai personai (institūcijai), kas saņēmusi trauksmes cēlēja ziņojumu vai veic jebkādas darbības ar to, ir pienākums nodrošināt trauksmes cēlēja personas datu pienācīgu aizsardzību (likuma 11. panta trešā daļa), kā arī jāņem vērā, ka pret ziņojumiem, kas institūcijā iesniegti, izmantojot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, ir jāattiecas ar īpašu rūpību, jo pastāv lielāki riski personas datu pienācīgas aizsardzības apdraudējumiem. Šādā situācijā atbildīgajai amatpersonai ar piesardzību jāizvērtē, kuras amatpersonas iesaistāmas ziņojuma izvērtēšanā un izskatīšanā pēc būtības. Lai vairotu iekšējās trauksmes celšanas sistēmas uzticamību un efektīvu darbību, ar pienācīgu rūpību jāizturas arī pret tiem nodarbināto iesniegumiem, kas netiek atzīti par trauksmes cēlēju ziņojumiem.

Pielikumi

[Trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapa \(.docx\)](#)

[Atbildes vēstules paraugi \(.docx\)](#)

[Pārsūtīšanas vēstules paraugs \(.docx\)](#)

[Paziņojuma vēstules paraugs \(.docx\)](#)

Šīs vadlīnijas trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai valsts pārvaldes institūcijās (ietverot trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapu) 2019. gada aprīlī izstrādāja Valsts kanceleja sadarbībā ar Trauksmes celšanas likuma ieviešanas starpinstitūciju koordinācijas grupu. Valsts kanceleja sadarbībā ar trauksmes celšanas kontaktpersonām vadlīnijas aktualizēja 2020. gada janvārī.

Ar 2019. gada 1. maiju vadlīnijas un cita noderīga informācija pieejama Valsts kancelejas tīmekļvietnē

www.trauksmescelejs.lv

VADLĪNIJAS TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IZSKATĪŠANAI VALSTS PĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Valsts kanceleja
2020